

Z francúzskeho originálu L'ÉLOGE DE
L'AMOUR vydaného vo vydavateľstve Flammarion
v roku 2009 preložila Aňa Ostrihoňová
Preklad básne Arthura
Rimbauda Aleš Pohorský, 2000.

Redakcia Tomáš Mrva, Michal Polák
Návrh obálky Lenka Rajčanová

Copyright © Flammarion, Paris, 2009
© Alain Badiou, Nicolas Truong, 2009
© Translation Aňa Ostrihoňová, 2012

ISBN: 978-80-970906-6-1

INAQUE.SK

ALAIN BADIOU

CHVÁLA LÁSKY

Rozhovor s Nicolasom Truongom

INAQUE.sk

2012

*„Lásku je třeba znovu vynalézt,
jak je známo.“*

Arthur Rimbaud
Sezona v pekle, Třeštení I

ÚVOD

Filozof musí mať stále na pamäti, že existuje nespočetné množstvo životných situácií, v ktorých sa ničím neodlišuje od iných ľudí. Ak na to náhodou zabudne, divadelná tradícia, zvlášť tá komediálna, mu to trochu kruto pripomenie. Divadlo totiž pozná typ postavy – zamilovaného filozofa, ktorého stoická múdrosť a natrénovaná nedôvera voči vášni sa vyparia vo chvíli, keď do miestnosti vstúpi očarujúco nádherná žena a navždy ho opantá.

Túto skutočnosť som si uvedomil už veľmi dávno tak vďaka reálnemu životu, ako i premýšľaniu o ňom. Povedal by som, že filozof (a toto neutrálne podstatné meno používam prirodzene pre mužský aj ženský rod) musí byť skúsený vedec, milovník poézie a politický aktivista, ale zároveň musí pripustiť, že svet myslenia sa nedá nikdy oddeliť od prudkých milostných poryvov. Filozofia od svojich zástancov vyža-

ALAIN BADIOU

duje, aby prijali úlohy mudrcov, umelcov, aktivistov, ale i milencov. Tieto úlohy nazývam štyrmi *predpokladmi* filozofie.

Keď ma Nicolas Truong v rámci série Divadlo myšlienok, ktorý usporadúva na festivale v Avignone, pozval do verejného dialógu o láske, bez váhania som súhlasil. Akcia na mňa pôsobila ako ako chutný kokteil divadla, davu, rozprávania, lásky a filozofie. Náš rozhovor bol navyše naplánovaný na 14. júla (2008) a mňa nesmierne potešila predstava, že budeme sláviť lásku, tú kozmopolitnú, podvratnú, sexuálnu energiu, ktorá prekračuje hranice i spoločenské triedy, práve v deň, ktorý je obyčajne venovaný armáde, národu a štátu.

Aby som si teraz trochu prihrial svoju polievočku: Nicolas sa pýtal a ja som hral trochu nejednoznačnú úlohu filozofa lásky, spolupracovalo sa nám dobre a náš rozhovor mal úspech. Niet pochyb – bol to veľký úspech.

Text, ktorý sa chystáte čítať, je zhrnutím

CHVÁLA LÁSKY

toho, čo sme v ten deň povedali. Zachovala sa v ňom spontánnosť, jasnosť a energia, ale je upravenejší a hlbavejší. Verím, že je od začiatku do konca tým, čo hovorí jeho názov: chválou lásky, vyspievanou filozofom, ktorý sa, podobne ako Platón, domnieva, že „ten, kto nezačína od lásky, nikdy nepochopí, čo je to filozofia“. Tak tu je – Alain Badiou – filozof-milovník zápasiaci s prenikavými otázkami Nicolasa Truonga, ktorý je, samozrejme, filozofom i milovníkom.

I

LÁSKA V OHROZENÍ

V knihe s názvom Čo vlastne znamená Sarkozy?, ktorá sa stala veľmi známou, tvrdíte, že „lásku treba znovu vynájsť, ale zároveň aj jednoducho chrániť, pretože je zo všetkých strán v ohrození“. Čo ju ohrozuje? Ako podľa vás boli do šiat dneška prezlečené dohodnuté manželstvá minulosti? Mám pocit, že vás osobitne zarazila reklamná kampaň na internetovú zoznamovaciu stránku...

Áno, Paríž bol oblepený plagátmi na zoznamovaciu stránku Meetic, ktorej reklamnú kampaň považujem naozaj za znepokojivú. Spomeniem len niekoľko sloganov z tejto kampane. V prvom sa prekrúca názov Marivauxovej divadelnej hry *Hra lásky a náhody* – „Nájdite lásku bez náhody!“. A ďalší hovorí: „Zalúbte sa, ale nestráťte pritom hlavu!“ Len žiadne vytrženie, však? A tiež: „Milujte bez trápenia!“ A to všetko

ALAIN BADIOU

***

vám zabezpečí zoznamovacia stránka Meetic... ktorá vám ako bonus ponúka – a tento výraz mi naozaj vyrazil dych – „milostný tréning“. Pridelia vám školiteľa, ktorý vás pripraví na test.

Mám pocit, že táto reklamná kampaň vychádza z konceptu bezpečnej „lásky“. Je to láska poistená voči všetkým rizikám: budete mať lásku, ale dokonale ju vy kalkulujete, partnera si poriadne vyberiete na internete – samozrejme, že dostanete jeho fotku, podrobnosti o jeho záujmoch a preferenciách, dátum narodenia, znamenie zverokruhu atď. – a keď si to všetko spojíte, môžete si povedať: „Tak toto je rozhodne bezpečná voľba bez rizika!“ A to je ich stratégia a je fascinujúce, že ju zvolili pre reklamnú kampaň. A teda vzhľadom na to, že láska je pôžitok, po ktorom každý túži, že dáva životu takmer každého z nás zmysel a intenzitu, som presvedčený, že láska nemôže byť darom zbaveným akéhokoľvek rizika. Prístup Meeticu mi pri-

CHVÁLA LÁSKY

pomína tak trochu propagandu americkej armády o vojnách „s nulovými stratami“.

Takže podľa vás existuje paralela medzi vojnou „s nulovými stratami“ a láskou „s nulovým rizikom“, podobne ako pre sociológov Richarda Sennetta a Zygmunta Baumana existuje analógia medzi postojom vyjadreným vo vete: „Neviažem ťa k sebe“, ako to vraví finančný kapitalizmus robotníkovi-krátkodobému dohodárovi, a vetou: „Neviažem sa k tebe,“ ktorú hovorí „mileneček“ svojej partnerke či partnerovi vo svete, kde sa vzťahy tvoria a rozpadajú v mene príjemného libertínstva a konzumerizmu?

Je to viac menej z rovnakého súdka. Vojna „s nulovými stratami“, láska „s nulovým rizikom“, žiadna náhoda, žiadne neplánované stretnutie. Keď sú takéto postoje podporované takou masívnou reklamnou kampaňou, vnímam ich ako prvé ohrozenie lásky, – ohrozenie, ktoré možno nazvať

ALAIN BADIOU

hrozbou „bezpečnosti“. Koniec koncov tieto postupy nemajú ďaleko od dohodnutých manželstiev. A to dohodnutých nie v mene rodinného poriadku, ktorý určujú despotickí rodičia, ale v mene osobnej bezpečnosti, prostredníctvom vopred stanovených pravidiel, ktoré vylučujú náhodné stretnutia a v konečnom dôsledku akúkoľvek poéziu života, keďže kategoricky odmietajú riziko.

Druhou hrozbou, ktorej láska čelí, je absolútne popretie jej významu. Protipólom hrozby „bezpečnosti“ je predstava, že láska je len variáciou nespútaného hedonizmu a jedným zo spôsobov možnej zábavy. Cieľom je vyhnúť sa akémukoľvek problému, hlbokej či autentickej skúsenosti s inakosťou, z ktorej je šat lásky utkaný. Každopádne by sme mali dodať, že keďže riziko sa nedá nikdy nadobro eliminovať, reklamná kampaň stránky Meetic vlastne rovnako ako kampane imperialistických armád, vraví, že riziko ponesú tí druhí! Ak

CHVÁLA LÁSKY

ste sa na lásku dobre pripravili podľa zákonov modernej bezpečnosti, nebude pre vás problém nechať toho druhého plávať, keď vám nebude vyhovovať. Ak bude trpieť, je to jeho problém, nie? Nie je súčasťou modernity. Podobne, ako sa „nulové straty“ sa vzťahujú len na stranu západných vojsk. Bomby, ktoré zhadzujú, zabíjajú množstvo ľudí, ktorí si môžu sami za to, že žijú práve na danom území. Obeťami sú však Afganci, Palestínčania... A tí tiež nepatria do modernity. Bezpečná láska ako všetko, čoho štandardom je bezpečnosť, znamená absenciu rizika pre toho, kto má dobré poistenie, dobrú armádu, dobrú políciu, dobrý psychologický náhľad na osobný hedonizmus – a všetko riziko pre tých, čo sú na druhej strane.

Určite ste si všimli, že nám všade pripomínajú, že všetko sa robí v záujme „nášho pohodlia a bezpečnosti“, či už sú to opravy dier na chodníku alebo policajné hliadky v metre. Láska má dvoch nepriateľov, kto-

ALAIN BADIOU

rými sú najmä bezpečnosť zaručená poistnou zmluvou a pohodlie obmedzených pôžitkov.

Takže existuje nejaký pakt medzi libertariánskou a liberálnou koncepciou lásky?

V skutočnosti sa domnievam, že liberáli aj libertariáni sa pohrávajú s myšlienkou, že láska je zbytočným rizikom. A tak môžete mať na jednej strane dobre naplánované manželstvo, v ktorom sa tešíte z pôžitkov, ktoré prináša a na druhej strane zábavné sexuálne potešenia za predpokladu, že s vášňami budete narábať opatrne. Keď sa na to pozriete takto, nevyhnutne musíte mať dojem, že láska v dnešnom svete uviazla v tomto zovretí, v tomto bludnom kruhu a existuje v neustálom ohrození. Mám pocit, že je úlohou filozofie, ako aj iných odborov, aby ju chránili. A to pravdepodobne znamená, ako už povedal básnik Rimbaud, že lásku je potrebné znovu vy-

CHVÁLA LÁSKY

nájsť. Nemôže to byť obyčajná obrana zachovania *statu quo*. Svet je totiž zaplavený novinkami a láska sa tiež musí vyvíjať. Je potrebné znovu objaviť nebezpečenstvo a dobrodružstvo, aby sme sa ochránili pred bezpečnosťou a pohodlím.

II FILOZOFI A LÁSKA

Od Rimbauda ste si požičali formuláciu „lásku treba znovu vynájsť“ a vo svojej koncepcii lásky tiež vychádzate z diel mnohých básnikov a spisovateľov. V prvom rade by sme sa však mali asi skôr opýtať na iných filozofov. Vás zaskočilo, že len tak málo z okruhu vašich kolegov sa vážne venuje láske a keď áno, tak s nimi obyčajne nesúhlasíte. Prečo?

Vzťah medzi filozofmi a láskou je dosť komplikovaný. Veľmi jasne to dokazujú Aude Lancelinová a Marie Lemonnierová vo svojej knihe *Filozofi a láska: Milovanie od Sokrata po Simone de Beauvoir* (*Les Philosophes et l'amour. Aimer, de Socrate à Simone de Beauvoir*). Táto kniha je o to zaujímavejšia, že bez vulgárnosti a vulgarizácie spája skúmanie myslenia filozofov so skúmaním ich osobných životov. V tomto

ALAIN BADIOU

ohľade je takmer bezprecedentnou publikáciou. Dokazuje, že keď ide o lásku, filozofia kolíše medzi dvoma extrémami, a to napriek tomu, že medzi nimi existuje aj škála vyváženejších názorov. Na jednej strane je „filozofia zameraná proti láske“.

Najvýznamnejším predstaviteľom tohto smeru je Arthur Schopenhauer, ktorý vysvetľuje, ako ženám nikdy neodpustí, že dokážu prežívať milostnú vášeň, čím umožňujú zachovať tento ľudský druh – ktorý v skutočnosti za nič nestojí! To je jeden extrém. A na druhej strane sú filozofi, ktorí lásku pozdvihli na najvyššiu úroveň subjektívneho prežívania. To je napríklad prípad Sörena Kierkegaarda. U Kierkegaarda existujú tri úrovne bytia. Na estetickú úroveň sa láska obmedzuje na malicherné zvädzanie a jeho neustále opakovanie. Sebeckosť pôžitku a samotná sebeckosť tejto sebeckosti žení jednotlivca, ktorého archetypom je Mozartov Don Juan, stále ďalej. Na etickej úrovni je láska skutočná

CHVÁLA LÁSKY

a dokazuje svoju vlastnú opravdivosť. Ide o večnú oddanosť, nasmerovanú na absolútno, ktorú Kierkegaard sám zakúsil počas svojho dlhoročného dvorenia mladej Régine. Z etickej úrovne sa možno dostať na najvyššiu úroveň, teda náboženskú, a to v prípade, ak je absolútna hodnota záväzku potvrdená manželstvom. Manželstvo sa teda nechápe ako posilnenie sociálneho puta proti nástrahám vrtošivej lásky, ale ako inštitúcia, ktorá skutočnú lásku vedie k jej najhlbšiemu cieľu. K tejto poslednej premene lásky môže dôjsť, keď „sa Ja ponorí do vlastnej priezračnosti, cez ktorú sa dostane k sile, ktorá ho vytvorila,“ čo znamená, že keď vďaka milostnej skúsenosti sa Ja zakorení v prvotnom božskom výcho-disku. Láska, ktorá nie je už zvädzaním, sa stáva prostredníctvom vážneho prežívania manželstva prostriedkom na dosiahnutie nadľudského.

Ako vidíte, filozofia sa musí vyrovnat' s obrovským tlakom. Na jednej strane, ak

ALAIN BADIOU

sa láska vníma ako prirodzená extravagancia pohlavia, rozumu sa javí ako podozrivá. A na druhej strane je tu obhajoba lásky hraničiaca s náboženským zjavením, ktorého podkladom je kresťanstvo – ktoré je koniec koncov náboženstvom lásky. Všimnite si, že tento tlak je takmer neznesiteľný. A tak, keď nakoniec Kierkegaard už nebol schopný premýšľať o manželstve s Régine, rozišiel sa s ňou. Nakoniec sa v ňom zhmotnil estetický zvodca z prvej úrovne, ktorý žil v etickom sľube druhej a nedokázal prejsť prostredníctvom skutočnej vážnosti manželstva do tretej úrovne. Nepochybne však prešiel všetkými kategóriami filozofického uvažovania o láske.

Nepramení váš vlastný záujem o túto tému z Platóna, ktorý lásku považoval za jeden zo spôsobov, ako sa priblížiť k Idei?

Platón sa o láske vyjadruje dosť presne. Hovorí, že v milostnom poryve je zrnko

CHVÁLA LÁSKY

z univerzálna. Milostná skúsenosť je teda podnetom k niečomu, čo nazýva Ideou. A teda aj keď len obdivujem krásne telo, či už sa mi to páči, alebo nie, smerujem k Idee krásna. Ja si myslím – prirodzene používajúc úplne iné pojmy – niečo podobné, konkrétne, že láska v sebe zahŕňa skúsenosť možného prechodu od obyčajnej náhodnosti do štádia, ktoré má univerzálnu hodnotu. Vychádzajúc z náhodného stretnutia, v podstate z maličkosti, zrazu zistíte, že svet sa dá vnímať aj prostredníctvom inakosti a nielen totožnosti. Tento proces vás pritom môže podrobiť i skúškam, či dokonca spôsobiť utrpenie. V dnešnom svete je všeobecne rozšírenou predstava, že každý si presadzuje len svoje vlastné záujmy. Láska je protilátkou na túto chorobu. Za predpokladu, že sa nevníma len ako výmena služieb a protislužieb, ani nie je vopred dlhodobá naplánovaná ako zisková investícia, je láska naozaj dôverou, ktorú vyslovíme náhode. Prenesie nás do najdôležitejších

ALAIN BADIOU

oblastí skúsenosti s inakosťou a v zásade nás privádza k myšlienke, že svet môžeme vnímať aj z perspektívy druhého. V tomto ohľade má naozaj univerzálny vplyv – je individuálnou skúsenosťou potenciálneho univerzálna, a preto je pre filozofiu zásadná, čo Platón pochopil ako prvý

Podľa vašej mienky jeden z najväčších teoretikov lásky Jacques Lacan tiež polemizoval s Platónom a dospel k záveru, že „nič také, ako sexuálny vzťah neexistuje.“ Ako to myslel?

Ide o veľmi zaujímavú teóriu, ktorá vychádza z moralistického a skeptického pohľadu, ale dospieva k opačnému záveru. Jacques Lacan nám pripomína, že pri sexe je každý človek, ak to môžem tak povedať, do veľkej miery osamotený. Samozrejme, že sa to udeje prostredníctvom tela toho druhého, ale v konečnom dôsledku bude pôžitok vždy len vašim pôžitkom. Sex ne-

CHVÁLA LÁSKY

spája, ale rozdeľuje. Skutočnosť, že ste nahý v objatí s druhým človekom je obrazom, imaginárnym vyjadrením. Pravdou je, že pôžitok vás od toho druhého odvádza veľmi, veľmi ďaleko. To, čo je skutočné, je narcistické, zatiaľ čo samotné puto je imaginárne. A preto, tvrdí Lacan, sexuálny vzťah neexistuje. Jeho vyhlásenie ľudí šokovalo, pretože v tom čase sa o ničom inom ako o „sexuálnych vzťahoch“ ani nehovorilo. Nuž a ak v sexualite nemožno nájsť sexuálny vzťah, potom to, čo vyplňa jeho prázdne miesto, je práve láska.

Lacan v žiadnom prípade nehovorí, že láska je maskou sexuálnych vzťahov – tvrdí, že sexuálne vzťahy neexistujú a láska tieto „nevzťahy“ nahrádza. Je to oveľa zaujímavejšie, pretože toto zistenie ho vedie k teórii o tom, že zamilovaný človek sa snaží priblížiť k „bytiu toho druhého.“ V láske jednotlivец prekračuje hranice seba a svojho narcisizmu. Sex vám prostredníctvom skúmania tela druhého človeka sprostred-

ALAIN BADIOU

kúva vzťah so sebou samým. Druhý človek vám pomáha objaviť realitu pôžitku. Nao-pak v láske postačuje samotné skúmanie toho druhého. Taká je podstata milostného vzplanutia – priblížite sa k druhému človeku, aby sa s vami rozhodol existovať taký, aký je. Ide o oveľa premyslenejšiu koncepciu lásky ako úplne banálnu teóriu, podľa ktorej je láska len vymysleným obrazom zakrývajúcim realitu sexu.

Lacan sa inak vo vzťahu k láske pohráva i s filozofickou nejednoznačnosťou. Myšlienku, že „láska nahrádza neexistujúci sexuálny vzťah“, možno naozaj interpretovať dvoma spôsobmi. Buď to zjednodušíme a povieme si, že lásku si vytvára naša predstavivosť, aby zaplnila prázdno vytvorené sexom. Čo je nakoniec vcelku pravda, pretože sex, nech už by bol akokoľvek úžasný, čo skutočne môže byť, končí v akejsi prázdnote. Preto sa naň vzťahuje zákon opakovania – človek sa doň musí púšťať stále znova. Kým sme mladí, tak dokonca každý

CHVÁLA LÁSKY

deň! Láskou je potom teda myšlienka, že v tejto prázdnote niečo existuje, že okrem tohto neexistujúceho vzťahu spája milencov ešte čosi iné.

Keď som bol ešte veľmi mladý, zarazila ma (takmer zhnusila) jedna pasáž v knihe *Druhé pohlavie* od Simone de Beavoir, v ktorej opisuje, ako má muž po sexe pocit, že ženské telo je fádne a ochabnuté, pričom žena v tej chvíli myslí na to, že telo muža vedľa nej je, až na jeho prirodzenie, celkovo nepríťažlivé, ak nie rovno smiešne. V divadle nás k smiechu privádzajú frašky a veselohry, ktoré na to neustále využívajú práve tieto smutné myšlienky. Mužská túžba je túžbou komického, impotentného Falusu s veľkým bruchom a budúcnosťou každej krásy je stará bezzubá babizňa ovisnutým poprsím. Neha, s ktorou zaspávajú jeden druhému v náručí, je Noemovým plášťom prehodeným cez tieto nepríjemné úvahy. Lacan si však myslí aj presný opak, a to že láska má, dá sa povedať, aj akýsi

ALAIN BADIOU

ontologický vplyv. Zatiaľ čo túžba sa zameriava na toho druhého, a to vždy mierne fetišistickým spôsobom na konkrétne časti tela – prsia, zadok a penis..., láska sa zameriava na samotné bytie toho druhého – toho, kto celým svojím bytím vtrhol do môjho života, a tak ho narušil a zmenil.

Takže v skutočnosti vlastne tvrdíte, že láska môže mať množstvo protichodných filozofických vysvetlení?

V zásade tri. Prvým je romantický výklad, ktorý sa zameriava na extázu zo samotného stretnutia. O druhom sme v krátkosti hovorili v súvislosti so zoznamovacou agentúrou Meetic – ten vychádza z obchodného či právneho základu, podľa ktorého je láska v konečnom dôsledku zmluvou. Zmluvou medzi dvoma slobodnými jednotlivcami, ktorí vyhlasujú, že sa milujú, ale nikdy nezabudnú na potrebnú rovnosť tohto vzťahu, na systém vzájom-

CHVÁLA LÁSKY

ných výhod atď. Rovnako je tu aj skeptické vysvetlenie, podľa ktorého je láska len ilúziou. Ja sa vo svojej filozofii snažím povedať, že lásku nemožno zredukovať na žiadne z týchto pokusov o jej vysvetlenie a že láska je hľadaním pravdy. Akej pravdy?, môžete sa opýtať. Pravdy v jednej veľmi konkrétnej veci – aký svet vidí človek, ktorý ho vníma z perspektívy dvoch a nie jedného? Ako vyzerá svet, keď ho skúmame, rozvíjame a žijeme na základe odlišnosti, a nie identity? Myslím, že práve to je láska. Je projektom, ktorý prirodzene zahŕňa sexuálnu túžbu vo všetkých podobách vrátane narodenia dieťaťa, ale aj tisíc iných vecí, zahŕňa vlastne všetko, čo sa stane od chvíle, keď sme postavení pred výzvu vnímať život z pohľadu toho druhého.

Vzhľadom na to, že láska je podľa vás spôsob vnímania sveta na základe odlišnosti, prečo nesúhlasíte s filozofom Emmanuelom Levinasom, ktorý tvrdí, že zamilovaný člo-

ALAIN BADIOU

vek ľúbi na tom druhom nie „vlastnosť, ktorá jeho alebo ju odlišuje od všetkých ostatných, ale samotnú odlišnosť“? Prečo neprijmete tvrdenie, že láska je skúsenosť inakosti?

Myslím, že je zásadné, aby sme pochopili, že predstava sveta na základe odlišnosti je niečo úplne iné ako skúsenosť odlišnosti. Levinasova filozofia vychádza z nezmenšiteľnej skúsenosti z pohľadu na tvár iného, zjavenia vychádzajúceho z Boha, ktorý je „ten všemohúci druhý.“ Skúsenosť odlišnosti je stredobodom, pretože je základným kameňom etiky. Vo veľkej náboženskej tradícii sa z lásky tiež stáva etický cit *par excellence*. Podľa mňa v láske ako takej nie je nič osobitne „etické.“ Nemám rád tieto láskou inšpirované teologické rozjímania, napriek vedomiu, že historicky mali veľký vplyv. Vnímam ich ako konečnú pomstu Jedného Dvom. Verím, že existuje stretnutie s tým druhým, ale stretnutie nie je skúsenosťou, ide o udalosť, ktorá

CHVÁLA LÁSKY

navždy zostáva nejasnou a skutočnou sa stáva vďaka svojim rôznorodým odozvám v reálnom svete. Rovnako sa na lásku nedokážem dívať ako na „obetu“, teda ako na skúsenosť, pri ktorej zabúdam na seba v prospech toho druhého, ktorý je v tomto svete iba predobrazom všemohúceho druhého, ku ktorému ma nakoniec privedie. Už Goethe v závere *Fausta* povedal, že „za večným ženstvom sme nesení výš“. Je mi ľúto, ale takéto vyhlásenia považujem za mierne obscénne. Láska ma nenesie „vyššie“, rovnako ako ma neťahá „dole“. Je existenciálnym projektom: vybudovať svet z decentrovaného hľadiska, nie len z hľadiska obyčajného pudu sebazáchovy, či potreby potvrdiť vlastnú identitu.

Tu kladiem „výstavbu“ na miskú váh oproti „skúsenosti“. Keď v objatí s milovanou ženou dokážem vnímať, povedzme, pokoj súmraku nad kopcami, zlatozelené lúky, tieň stromov, ovečky s čiernymi nosmi, ktoré nehybne postávajú za živým plotom,

i slnko, ktoré čoskoro zmizne za vrcholkami hôr a viem – nie z výrazu na jej tvári, ale zvnútra sveta takého, aký je – že milovaná žena sa pozerá na ten istý svet ako ja, a že tento súlad je súčasťou tohto sveta, a že láska presne v tej chvíli tvorí ten paradox identickej rozličnosti, potom láska existuje a existuje aj príslub, že bude trvať aj naďalej. Ide o to, že sme začlenení – aj ona, aj ja – do tohto jedinečného Subjektu, Subjektu lásky, ktorý vníma panorámu sveta cez prizmu našej odlišnosti, a tak možno tento svet počať, zrodiť, bez toho, aby bol predstavovaný len tým, čo naplňa môj pohľad ako jednotlivca. Láska je vždy možnosťou byť pri zrode sveta. Narodenie dieťaťa, ak sa narodí z lásky, je ďalším z príkladov realizácie tejto možnosti.

III

VÝSTAVBA LÁSKY

Zamerajme sa teraz na vaše vlastné poňatie lásky. Spomenuli sme, že Rimbaud chcel lásku znovu vynájsť, objaviť. Ale na základe akej predstavy o láske ju možno takto znovu objaviť?

Myslím, že k otázke lásky by sme mali pristupovať z dvoch hľadísk, ktoré sa zhodujú so všeobecnou skúsenosťou. V prvom rade láska v sebe zahŕňa oddelenie či nesúlad vyplývajúce z obyčajnej odlišnosti dvoch ľudí a z ich nekonečnej subjektivity. Tento rozdiel je vo väčšine prípadov rozdielom medzi pohlaviami. V opačnom prípade láska stále vyžaduje dve osoby, dva rôzne pohľady, ktoré stoja vo vzájomnom protiklade. Inak povedané, základný prameň lásky oddeľuje, odlučuje a odlišuje. Sú tu *dva*. Láska – to sú predovšetkým dva.

Druhým hľadiskom je, že presne pre-

ALAIN BADIOU

to, že vo chvíli, keď sa títo dvaja ako takí objavia na scéne a precitujú svet novým spôsobom, v sebe zahŕňa láska disjunkciu, ich skúsenosť môže mať len riskantnú či neistú podobu. To je to, čomu hovoríme „náhodné stretnutie“. Láska vždy začína takýmto stretnutím. A ja by som tomuto stretnutiu pripísal takmer metafyzický status *udalosti*, teda niečoho, čo nezapadá do bezprostredného poriadku vecí. V literatúre a umení existuje nespočetné množstvo diel, ktoré opisujú tento počiatočný bod lásky. Mnoho príbehov alebo románov sa sústreďuje na prípady, keď sú títo dvaja nejako výnimoční, keď nepatria k rovnakej triede, skupine, klanu či krajine. *Rómeo a Júlia* sú očividnou alegóriou tejto disjunkcie, keďže sú súčasťou nepriateľských svetov. Nemali by sme podceňovať silu, s akou láska diagonálne pretína najmocnejšie protiklady a radikálne delenia. Stretnutie dvoch rozdielností je udalosťou, ktorá je náhodná a nevšedná, je „prekva-

CHVÁLA LÁSKY

pením lásky“, a teda opäť divadlom. Na základe tejto udalosti môže láska vzklíčiť a rozkvitnúť. Ide o prvý absolútne zásadný krok. Toto prekvapenie spúšťa proces, ktorý je skúsenosťou so spoznávaním sveta. Láska nie je len o stretnutí dvoch ľudí a ich izolovanom vzťahu: je tvorbou, životom, ktorý nestavia už len na perspektíve jedného, ale dvoch. A to je to, čo nazývam „scéna s dvomi“. Osobne ma vždy zaujímali otázky jej trvania a procesu, a nielen jej začiatku.

Podľa vás lásku nemožno obmedzovať na toto počiatkové stretnutie, pretože sa formuje v čase. Prečo odmietate interpretáciu lásky ako splynutia?

Mám pocit, že mnohí ešte stále veria romantickkej koncepcii lásky, podľa ktorej je láska akoby obsiahnutá v jedinom okamihu. A teda, že láska sa súčasne rozpáli, zavŕši a ukončí v momente stretnutia, v tom zázračnom okamihu, ktorý nie je z tohto

ALAIN BADIOU

sveta. Udeje sa niečo zo svojej podstaty zázračné, existenciálne intenzívne, dôjde k stretnutiu, ktoré vedie k splynutiu. Keď sa to však deje takto, nepozorujeme „scénu s dvomi“, ale „scénu s jedným.“ Takto vyzerá koncepcia lásky ako splynutia: stretnú sa dvaja ľudia, ktorí sa do seba zaľúbia, ale je to ako keby sa odohral akýsi hrdinský čin jedného proti zvyšku sveta. V romantickej mytológii sa veľmi často stretávame s tým, že tento moment splynutia smeruje k smrti. Medzi láskou a smrťou existuje veľmi úzka a hlboká väzba, ktorej vrcholným stvárnením je *Tristan a Izolda* od Richarda Wagnera, pretože láska je naplnená v nepopísateľnom, výnimočnom okamihu stretnutia, a pretože už nie je možné vrátiť sa do sveta, ktorý pre vzťah zostáva vonkajším.

Ide o radikálne romantickú interpretáciu, ktorú je nutné spochybniť. Umelecky je nesmierne krásna, ale z existenciálneho hľadiska má, podľa môjho názoru, vážne

CHVÁLA LÁSKY

nedostatky. Myslím si, že by sme ju mali prijať ako silný umelecký mýtus, ale nie ako skutočnú filozofiu lásky. Láska sa v konečnom dôsledku odohráva vo svete. Je to udalosť, ktorú nemožno predvídať či vypočítavať podľa zákonov sveta. Nič vám nemožní pripraviť stretnutie vopred – dokonca ani Meetic a ani tie siahodlhé, prípravné rozhovory na čete! Pretože nakoniec sa stretnete a uvidíte jeden druhého ako človeka z mäsa a kostí, a to je práve to, to neovládateľné! Lásku však nemožno obmedziť na prvé stretnutie, pretože je tvorbou. Keď premýšľame o láske, hlavnou záhadou je to, ako dlho to trvá, než sa naplno rozvinie. Extáza, ktorá sprevádza jej začiatky, v skutočnosti vôbec nie je pozoruhodná. Samozrejme, že na začiatku je vždy láska vzrušujúca, ale láska je predovšetkým stavbou, ktorá pretrvá. Dá sa to povedať tak, že láska je húževnatým dobrodružstvom. Vyžaduje si dobrodružnosť práve tak, ako si vyžaduje húževnatosť. Vzdať sa pred prvou

ALAIN BADIOU

prekážkou, po prvom vážnom nedorozumení, po prvej hádke, znamená skresľovať, čo láska naozaj znamená. Skutočná láska je tá, ktorá trvalo, niekedy bolestne, víťazí nad prekážkami, ktoré jej do cesty stavajú čas, priestor a svet.

A akú podobu má táto výstavba lásky?

O tom rozprávky veľa nehovoria, však? Väčšinou sa končia vetou: „Zobrali sa a žili spolu šťastne, až kým nepomreli.“ Áno, ale je skutočne láska len o tom, aby sme sa zobrali? A mali veľa detí? Takéto vysvetlenie je trochu povrchné a stereotypné. Predstava, že láska sa napĺňa a realizuje výlučne prostredníctvom zakladania rodiny, nie je zďaleka uspokojivá. Niežeby rodina nebola súčasťou lásky – ja sám tento názor zastávam – ale nemožno ju zredukovať len na tento priestor. Treba pochopiť, že narodenie dieťaťa je súčasťou lásky, ale z toho nemožno usudzovať, že je zároveň i jej

CHVÁLA LÁSKY

naplnením. Mňa zaujíma obdobie, počas ktorého láska trvá. Aby sme boli presnejší: slovesom „trvať“ nemyslím len to, že to, že láska vydrží, že je tu stále a navždy. Musíme pochopiť, že láska prináša do nášho života nový spôsob trvácnosti. Že každý, kto zakúsil lásku, sa konfrontuje s novým spôsobom prežívania času. Pravdaže, slovami básnika, láska je „pochmúrnou túžbou vydržať“. Ona je však niečím viac, je túžbou po neurčitej dobe trvania. Pretože, ako všetci vieme, láska je znovuoobjavením života. Vynájsť lásku nanovo znamená znovuoobjaviť toto znovuoobjavenie.

Vo svojej knihe Predpoklady¹ spochybňujete množstvo pretrvávajúcich myšlienok o láske, konkrétne koncepciu, že pocit zamilovanosti je ilúziou, čo je ústredná myšlienka v pesimistickej tradícii francúzskych

¹ *Conditions* (1992). U Badioua ide o štyri predpoklady filozofie – umenie, láska, politika a veda. [pozn. prekladateľky].

moralistov, podľa ktorých je láska len „dekoráciou, zdaním, prostredníctvom ktorého sa potvrdzuje realita sexu“ alebo ktorí tvrdia, „že základom lásky je túžba a sexuálna žiarlivosť.“ Prečo toto poňatie kritizujete?

Táto moralistická koncepcia patrí do tradície skepticizmu. Podľa tejto filozofie láska v skutočnosti neexistuje a je len zásterkou túžby. V skutočnosti podľa nej existuje naozaj len žiadostivosť. Podľa tejto predstavy je láska len niečo, čo si vytvorí predstavivosť ako pozlátku sexuálnej túžby. Táto myšlienka, ktorá má za sebou dlhú históriu, nás nabáda, aby sme sa na lásku dívali s podozrením. Patrí i do slovníka zástancov lásky bez rizika, pretože v zásade hovorí: „Počúvajte, ak vás niekto sexuálne priťahuje, uspokojte svoju túžbu. Ale nie je nutné, aby ste sa upínali na myšlienku, že musíte niekoho milovať. Zabudnite na to a choďte rovno na vec!“ Avšak ja v takom prípade hovorím, že láska je zradená – či

CHVÁLA LÁSKY

dekonštruovaná, ak chcete – v mene reality sexu.

V tejto súvislosti by som rád spomenul svoju vlastnú skúsenosť. Poznám – myslím, že podobne ako takmer všetci – silu a naliehavosť sexuálnej túžby. Ani pokročilý vek mi na to nedovolí zabudnúť. A rovnako viem, že vývoj lásky predpokladá, že sa táto túžba naplní. A to je nesmierne dôležité, pretože ako vieme už zo starovekej literatúry, naplnenie sexuálnej túžby slúži aj ako jeden z tých ojedinelých konkrétnych dôkazov, ktoré sú absolútne prepojené s telom, že láska je viac ako len slovné vyznanie. Vyhlásenie ako „lúbim ťa“ spečatuje akt stretnutia, je zásadné a zaväzuje. Ale odovzdať sa, vyzliecť zo šiat, byť pre toho druhého nahý, opakovať tie zdedené inštinktívne pohyby, zbaviť sa ostychu, kričať, všetky tieto telesné prejavy sú dôkazom toho, že sme podľahli láske. Práve to ju zásadne odlišuje od priateľstva. Priateľstvo nezahŕňa telesný kontakt, nerezonuje v telesných pôžitkoch. Priateľstvo je

intelektuálnejšou väzbou, a preto mu aj filozofi, ktorí vášni nedôverovali, vždy dávajú prednosť. Láska, najmä po istom čase, obsiahne všetky pozitívne stránky priateľstva, ale láska sa vzťahuje na celistvosť bytia toho druhého a odovzdať sa je rukoplným dôkazom tejto celistvosti. Môžete povedať: „To nie je pravda! Je to len žiadostivosť a nič viac!“ No ja tvrdím, že pokiaľ ide o lásku, ktorá bola vyjadrená, nespôsobuje dôsledky túžby samotná túžba, ale práve toto vyjadrenie, a to i keby bolo iba latentné. Láska sa osvedčuje tým, že túžbou preniká. Telesný rituál je konkrétnym vyjadrením slova, sprostredkúva myšlienku, že sľub znovuoobjavenia života bude dodržaný, najskôr na telesnej rovine. Avšak aj v tom najšialenejšom delíriu milenci vedia, že láska je prítomná ako strážny anjel ich tiel, keď sa ráno prebudia, keď pokoj doľahne na dôkaz toho, že ich telá pochopili vyjadrenie lásky.

Preto si myslím, že láska nie je a nemôže byť pre každého, okrem ideológov, ktorí

CHVÁLA LÁSKY

by ju najradšej ponížili na obyčajný plášť
sexuálnej túžby, sofistikovanú, chimerickú
lešť na zabezpečenie prežitia druhu.

IV PRAVDA LÁSKY

Spomínali ste, že už Platón prišiel na osobitné prepojenie, ktoré existuje medzi láskou a pravdou. Ale akým spôsobom je podľa vás láska „procesom pravdy“?

Skutočne verím, že láska je to, čomu vo svojom osobnom filozofickom žargóne hovorím „proces pravdy“, teda skúsenosťou, v rámci ktorej sa tvorí istý druh pravdy. Touto pravdou je jednoducho pravda o dvoch – pravda, ktorá vychádza z rozdielnosti ako takej. A myslím si, že láska – ktorej hovorím „scéna s dvomi“ – je touto skúsenosťou. V tomto zmysle každá láska, ktorá sa nebráni skúškam, zaväzuje sa k trvaniu a prijme prežívanie sveta z perspektívy odlišnosti vytvára týmto spôsobom novú pravdu o odlišnosti.

Preto je skutočná láska vždy v centre záujmu celého ľudstva, akokoľvek by mohla

ALAIN BADIOU

navonok pôsobiť pokorne, akokoľvek by sa ukrývala. Veľmi dobre vieme, ako sú ľudia fascinovaní príbehmi o láske! Filozof sa musí pýtať, prečo nás tak zaujímajú. Prečo je tu toľko filmov, románov a piesní venovaných príbehom o láske? Musí v nich byť niečo univerzálne, keď majú schopnosť zaujať také veľké publikum. Univerzálnou je skutočnosť, že láska ponúka nové prežívanie pravdy o tom, aké je byť dvomi, a nie jedným. Že môžeme vojsť do sveta a prežívať ho inak ako cez osamotené vedomie a príbeh o akejkol'vek láske nám o tom poskytne nový dôkaz. A preto milujeme lásku a ako hovorí svätý Augustín, milujeme milovať, ale tiež milujeme, keď nás milujú iní. A to jednoducho preto, že milujeme pravdy. To dáva filozofii zmysel – ľudia milujú pravdy, a dokonca aj vtedy, keď nevedia, že ich majú radi.

Zdá sa, že táto pravda musí byť vypovedaná a vy ste hovorili o „vyznanej“ láske.

CHVÁLA LÁSKY

V láske podľa vás nevyhnutne musí prísť štádium, keď bude vyznaná. Prečo je pre lásku také dôležité, aby sa vyjadrila slovami?

Pretože vyznanie je súčasťou štruktúry samotnej udalosti. Na začiatku máte stretnutie. Zdôraznil som, že láska začína pri celkovo neistom, náhodnom stretnutí. Ide skutočne o hru lásky a náhody. A nedá sa jej vyhnúť. Bola tu odjakživa, aj napriek reklamným kampaniam, o ktorých som hovoril. Avšak aj náhode treba v istej chvíli pritiahnuť uzdu. Musí sa premeniť na dej, ktorý niečo vydrží. Ide o komplikovaný, takmer metafyzický problém: ako sa z počiatočnej čistej náhody môže stať opora konštrukcie pravdy? Ako sa niečo, čo je v podstate nepredvídateľné a pravdepodobne spojené s nečakanými rozmarmi existencie, napriek tomu môže stať celým zmyslom dvoch životov, ktoré sa stretli, spojili, ktoré sa budú podieľať na neustálom (znovu-)zrodení sveta, na ktorý sa

budú dívať z perspektívy svojej pomiešanej odlišnosti? Ako sa dostať od obyčajného stretnutia k paradoxu jedného sveta, v ktorom sa zrazu odhalí, že sme dvaja? Je to úplná záhada. A okrem toho je zdrojom pochybností a skepticizmu. Mohli by ste povedať – prečo z banálneho faktu, že ten alebo tá sa s niekým zoznámili v práci, robiť nejakú veľkú pravdu? Ale to práve musíme zdôrazniť – tento zdanlivo bezvýznamný dej, ktorý však na mikroúrovni života predstavuje skutočne radikálnu udalosť tým, ako pretrváva a prežíva, poukazuje na univerzálny význam.

V každom prípade platí, že „náhodu treba držať na uzde“. Ako to povedal Mallarmé: „Náhoda je konečne skrotená...“ On to síce hovorí o poézii, nie o láske, ale jeho slová možno celkom príhodne uplatniť aj na lásku a vyznanie lásky so všetkými tými hroznými ťažkosťami a rôznymi úzkosťami, ktoré so sebou prinášajú. Okrem toho, ako je dobre známe, básne a vyznania lásky

CHVÁLA LÁSKY

od seba nemajú ďaleko. V oboch prípadoch je v hre obrovské riziko, ktoré spôsobuje samotný jazyk. Ide o to vydať zo seba slovo, ktorého dôsledky, keď už je raz na svete, môžu byť prakticky nekonečné. A to je aj ambíciou poézie. Tie najjednoduchšie slová sa nabijú takmer neznesiteľnou intenzitou. Vyznať lásku znamená vydať sa od udalosti-stretnutia k začiatku výstavby pravdy. Stretnutie náhodnej povahy sa premieňa na predpoklad nejakého počiatku. A to, čo sa v tej chvíli začne, veľmi často trvá tak dlho a tak prekypuje novým prežívaním sveta, že sa to spätne vôbec nejaví také náhodné a náhodilé ako spočiatku, ale naopak takmer nevyhnutné. Takto sa krotí náhoda – absolútna nepredvídateľnosť stretnutia s niekým, koho som nepoznal, sa nakoniec prezlečie do šatu osudu. Vyznanie lásky je prechodom od náhody k osudu, a preto je také nebezpečné a také desivé. Okrem toho toto vyznanie vôbec nemusí byť jedinou udalosťou – môže byť

zdlhavé, rozptýlené, zmätené, komplikované, vyslovované zas a znova, ba dokonca na takéto opakovanie odsúdené. Náhodu skrotíte vo chvíli, keď si pomyslíte, že tomu druhému musíte povedať, čo sa stalo, že mu musíte porozprávať o tom stretnutí a o všetkom, čo sa vtedy udialo. Poviem mu, že sa stalo niečo, čo ma zaväzuje, že aspoň tak to vnímam ja. Máš ma tu: „Lúbim ťa.“ Ak slová „lúbim ťa“ nie sú lacným trikom, ako dostať niekoho do postele — a to byť môžu — ak teda nie sú takýmto trikom, čím teda sú? Čo nimi chceme povedať? Povedať „lúbim ťa“ vôbec nie je jednoduché. Tá kratučká veta obyčajne znie obohrato a banálne. A okrem toho ľudia často radšej volia iné, poetickejšie a neobyčajnejšie slová. Vždy však slúžia na to, aby vyjadrili, že z prostej náhody chcem vyťažiť čosi viac. Vyťažiť čosi, čo pretrvá, čo vydrží, nejaký záväzok, vernosť. A slovo „vernosť“ tu používam v rámci svojho filozofického jazyka a zbavujem ho tradičných konotá-

CHVÁLA LÁSKY

cií. Znamená totiž presne ten prechod od náhodného stretnutia ku konštrukcii takej pevnej, akoby bola nevyhnutná.

V tejto súvislosti by som rád odcitoval z nádhernej knihy Andrého Gorza List D., príbeh lásky, ktorá je vyznaním lásky tohto filozofa k manželke Dorine a zároveň príbehom lásky, ktorá, ak to môžem tak povedať, pretrvala. Kniha sa začína slovami: „Čoskoro budeš mať osemdesiatdva rokov. Zmenšila si sa o šesť centimetrov, vážiš len štyridsaťpäť kíľ, ale stále si nádherná, pôvabná a žiaduca. Žijeme spolu už päťdesiatosem rokov a ja ťa ľúbim viac než kedykoľvek predtým. V dutine na mojej hrudi znovu cítim tú ničivú prázdnotu, ktorú dokáže zaplniť len teplo tvojho tela pri mojom.“ Aký význam teda pripisujete „vernosti“?

Nie je význam vernosti oveľa širší ako len príslub, že nebudete spávať s niekým iným? Nedokazuje to, že v skutočnosti je

to počiatocné „lúbim ťa“ záväzkom, ktorý si nevyžaduje žiadne iné posvätenie, záväzkom vybudovať niečo, čo pretrvá, aby oslobodilo stretnutie dvoch ľudí z pút jeho náhodnosti? Mallarmé chápal báseň ako „náhodu porazenú slovo za slovom“. V láske je týmto víťazstvom vernosť – náhodnosť stretnutia krotíme deň za dňom tým, že sme vynášli niečo, čo pretrvá, že sa nám pred očami znovu narodil svet. Prečo ľudia tak často opakujú: Navždy ťa budem lúbiť? Samozrejme za predpokladu, že nejde o lacný trik. Moralisti sa tomu prirodzene vysmievajú a tvrdia, že takéto vyhlásenie nikdy nemôže byť pravdivé. V prvom rade nie je pravda, že nemôže byť pravdivé. Existujú ľudia, ktorí sa lúbia navždy a je ich oveľa viac, než by ste povedali a než si myslíte.

Všetci vedia, že rozhodnutie ukončiť lásku, najmä keď je toto rozhodnutie jednostranné, je vždy nešťastím, nech už by boli dôvody vedúce k takémuto kroku ako-

CHVÁLA LÁSKY

koľvek dobré. Lásku som opustil len raz v živote. Bola to moja prvá láska a potom, keď som si postupne uvedomil, že odísť bola chyba, som sa snažil vrátiť, ale neskoro, príliš neskoro, hoci som sa snažil s jedinečnou silou a pocitom naliehavosti, som nestihol predbehnúť smrť. Potom som sa už lásky nikdy nevzdal. Prežil som si drámy, rozchody a pochybnosti, ale lásku už som nikdy neopustil. A naozaj sa cítim utvrdený skutočnosťou, že ženy, ktoré som miloval, som miloval navždy. Z osobnej skúsenosti teda viem, že polemiky skeptikov sú pravde vzdialené. A potom, ak je to „lúbim ťa“ myslené navždy, čo v mnohých ohľadoch je, jeho zdôraznenie slovami „budem ťa navždy lúbiť“ je v skutočnosti ukotvením náhody v priestore večnosti. Nemali by sme mať strach zo slov. Skrotenie náhody v sebe nesie predpoklad večnosti. A v istom zmysle sa každá láska vyhlasuje za večnú – je to obsiahnuté v samotnom vyznaní...

Celý problém potom spočíva v spôsobe, akým túto večnosť zasadíme do času. Pretože to je láska – vyhlásenie, že večnosť sa čo najdokonalejšie naplní alebo rozvinie v čase a večnosť zostúpi do času. Preto je ten pocit taký intenzívny. V konečnom dôsledku viete, že na skeptikoch sa môžeme smiať, pretože, ak by sa niekto pokúsil lásky vzdať, prestať v ňu veriť, bolo by to skutočné, subjektívne nešťastie a všetci to vedia. Musím povedať, že život by stratil všetky farby a chute. Láska je stále mocná, subjektívne mocná. Láska je jednou z tých ojedinelých skúseností, v ktorých sa na základe náhody jedného momentu pokúšate vyjadriť večnosť. Slovo „navždy“ je verbálnym vyjadrením večnosti. Pretože nemôžete vedieť, čo presne to „navždy“ znamená, ani ako dlho potrvá. „Navždy“ znamená „na večnosť“. Jednoducho ide o záväzok v čase, pretože by ste museli byť Claudel, aby ste si mysleli, že trvanie lásky presahuje váš pozemský čas a pokračuje vo vybá-

CHVÁLA LÁSKY

jenom živote po smrti. Avšak láska, ktorej základom je vernosť vo význame, ktorý tomuto slovu pripisujem, dokazuje, ako večnosť môže existovať počas samotného života. Jedným slovom šťastie! Áno, šťastie v láske je dôkazom, že večnosť môže existovať v čase. Rovnakými dôkazmi sú aj politické oduševnenie, keď sa podieľate na revolučných činoch, pôžitok z umeleckých diel a takmer nadprirodzená radosť, ktorú zakúsite, keď konečne pochopíte hĺbku zmyslu nejakej vedeckej teórie.

Predpokladajme teda, že láska je vstup dvoch, takých, akí sú, na scénu – „scénu s dvomi“. A čo dieťa? Nezmení alebo nena-ruší túto scénu? Nie je Jedným, ktorý spojí dvoch milencov, ale zároveň aj Tretím, ktorý ich môže prepojiť, ale aj oddeliť?

Toto je ťažká a zároveň zaujímavá otázka. Jeden môj vzdelaný priateľ, praktizujúci žid Jérôme Bennaroch, akceptuje moju

teóriu o láske, ale len čiastočne. Vždy mi povie: áno, láska je dôkazom Dvoch, je ich vyjadrením a večnosťou, ale potom príde chvíľa, keď títo dvaja musia prejsť skúškou Jedného. To znamená, že budú musieť vrátiť k Jednému. Symbolickým a zároveň skutočným stelesnením tohto Jedného je dieťa. A skutočným cieľom lásky zostáva existencia dieťaťa ako dôkazu Jedného. Jeho námietku som spochybnil prostredníctvom rôznych empirických pozorovaní a príkladov, keďže, najmä v tomto prípade, by si jeho teória vyžadovala popretie existencie lásky u bezdetných dvojíc, homosexuálov atď. Potom, premyslenejšie, som mu povedal, že dieťa je naozaj súčasťou priestoru, ktorý si pre seba vyčlenila láska a že v mojom žargóne ho nazývam „bodom“. Bod chápem ako okamih, v ktorom sa zahniezdi udalosť, v ktorom sa musí istým spôsobom znovu odohrať, akoby sa vracala v zmenenej, posunutej forme, ktorá vás však stále núti „vyjadriť sa znova“. K bodu

CHVÁLA LÁSKY

sa v skutočnosti dostávajú, keď vás dôsledky vytvárania pravdy, či už ide o pravdu politickú, milostnú, umeleckú alebo vedeckú, prinútiť urobiť radikálne rozhodnutie, akoby ste boli späť na začiatku, keď ste udalosť prijali a vyjadrili. Musíte ešte raz povedať: „Prijímam túto náhodu, chcem ju a beriem ju na seba.“ Lásku musíte často veľmi rýchlo nanovo vyznať. Dokonca by sme mohli povedať, že sa (znovu) musíte dostať do daného bodu. A myslím si, že to je to, čo predstavujú dieťa, túžba po dieťati a jeho narodenie. Dieťa je evidentne súčasťou procesu lásky, ktorý má podobu bodu. Vieme, že narodenie dieťaťa, ktoré je zázrakom a ťažkosťou zároveň, je pre všetky dvojice skúškou. Dvaja si musia pri ňom nájsť svoje miesta, práve preto že je jedno. Už nemôžu pokračovať v prežívaní toho druhého vo svete, ako na to boli zvyknutí predtým, než sa konfrontovali s týmto bodom.

V žiadnom prípade nepopieram, že lás-

ka je sekvenčná, inými slovami nie je autonómna. Sú tu body, skúšky, pokúšenia a nové objavy a za každým treba znovu odohrať „scénu s dvomi“, nájsť slová pre nové vyznanie. Po tom, čo je láska vyjadrená, sa tiež musí opätovne vyznávať. Preto je zdrojom brutálnych existenciálnych kríz. Ako koniec koncov každý proces vytvárania pravdy. Ba čo viac, v tejto súvislosti je výraznou spojitosť medzi láskou a politikou.

V LÁSKA A POLITIKA

Aký je vzťah medzi politikou a láskou? Formuje ho skutočnosť, že politika v sebe zahŕňa udalosti, vyjadrenia a vernosť?

Podľa mňa politika predstavuje proces vytvárania pravdy, ktorý sa však sústreďí na kolektív. Znamená to, že politická činnosť vytvára pravdu o tom, čo je kolektív schopný dosiahnuť. Napríklad, či dokáže uchopiť rovnosť. Dokáže integrovať to, čo mu je cudzie? Dokáže prijať, že existuje len jeden svet? Veci tohto druhu. Podstatu politiky možno obsiahnuť v otázke – čoho sú jednotlivci schopní, keď sa stretnú, organizujú, premýšľajú a prijímajú rozhodnutia? V láske ide o dvoch ľudí a ich schopnosť vyrovnáť sa s odlišnosťou toho druhého a vyťažiť z nej kreativitu. V politike ide o to zistiť, či istý počet ľudí, alebo dokonca masa, dokáže dospieť k rovnosti. A rovna-

ko ako na úrovni lásky existuje rodina, aby socializovala jej vplyv, na úrovni politiky je to moc štátu, ktorá potláča vášne kolektívu. Vzťah medzi politikou – praktickým, kolektívnym spôsobom myslenia a otázkou moci či štátu ako riadiaceho a normalizačného nástroja je podobne komplikovaný ako vzťah lásky, ktorá nekontrolovane vynájde Dvoh a rodiny ako základnej jednotky vlastníctva a egoizmu.

Keby ste sa pohrali so slovom štát, rodina je v zásade štátom lásky. Napríklad, keď ste súčasťou masového politického hnutia, prežívate veľmi výrazné napätie medzi tým, čoho „je kolektív schopný“ a mocou a autoritou štátu. Výsledkom je, že štát takmer vždy politickú nádej zradí. Mal by som teraz povedať, že rodina vždy zrádza lásku? Vidíte, táto otázka sa podsúva sama. Myslí si, že vplyv rodiny sa na láske prejavuje bod po bode, rozhodnutie za rozhodnutím. Ide tu o vynaliezavosť v sexuálnej oblasti, deti, cestovanie, prácu, priateľov, večierky,

CHVÁLA LÁSKY

dovolenky, čokoľvek. A udržiavať všetky tieto aspekty v rámci vyjadrenia lásky nie je také ľahké. Rovnako ako je v politike potrebné riešiť otázky štátnej moci, hraníc, zákonov a polície a nie je ľahké udržať ich v otvorenom, egalitárskom, revolučnom, politickom rámci.

V obidvoch prípadoch ide o procesy, ktoré sa vyvíjajú postupne, bod po bode, čo je v podstate základ môjho argumentu voči tvrdeniu môjho nábožného priateľa. Nezamieňajte si skúsenosť s konečným cieľom. Politiku pravdepodobne nikdy nemožno robiť bez štátu, čo však neznamená, že jej cieľom je moc. Jej cieľom je zistiť, čoho je schopný kolektív, nie samotná moc. Podobne je cieľom lásky vnímať svet z perspektívy odlišnosti, a jej cieľom nie je len prosté zachovanie druhu. Skeptický moralista v rodine vidí ospravedlnenie svojho pesimizmu, dôkaz toho, že láska je v konečnom dôsledku trikom na zabezpečenie pokračovania druhu a pascou spoločnosti

na to, aby sa mohli dediť privilégiá. Ale ja s tým nesúhlasím. Rovnako ako neprijmem ani názor môjho priateľa Bennarocha, že nádherné dielo lásky, ktorým je sila Dvoch, musí padnúť na kolená pred jeho veličenstvom Jedným.

*Prečo potom nesformulujete „politiku lásky“, ako Jacques Derrida skoncipoval „politiku priateľstva“?*²

Nemyslím si, že môžete miešať lásku s politikou. Podľa mňa výraz „politika lásky“ nedáva zmysel. Mám pocit, že, keď začnete hovoriť: „Milujte sa navzájom“, môžete sa snažiť o vytvorenie nejakej etiky, ale to nie je politika. V zásade preto, že v politike sú ľudia, ktorých človek nemá rád... to je nepopierateľné. Nikto od nás nemôže žiadať, aby sme ich mali radi.

---

² Jacques Derrida: *Politiky přátelství*. FILOSOFIA, Praha, 1994. Pozri tiež Giorgio Agamben: *L'amitié*. Éditions Payot et Rivages, 2007 a *L'ombre de l'amour. Le concept d'amour chez Heidegger*. Éditions Payot et Rivages, 2003.

CHVÁLA LÁSKY

Takže na rozdiel od lásky v politike ide predovšetkým o konfrontáciu medzi nepriateľmi?

Nuž, pozrite sa, v láske sa môžu vyzna-
nie, vernosť a absolútny rozdiel, ktorý
existuje medzi dvoma jednotlivcami, ktorý
je najväčším rozdielom, aký si dokážeme
predstaviť, keďže ide o rozdiel nekonečný
a samozrejme stretnutie, zmeniť na tvorivú
existenciu. Pokiaľ ide o základné protirečenia, v politike sa nič podobné nemôže stať, a preto v nej existujú jasne určení nepriatelia. V politickom myslení je veľmi dôležitou otázkou nepriateľov, ktorú je nesmierne ťažké vyriešiť čiastočne z dôvodu, že fungujeme v demokratickom rámci. Túto otázku možno sformulovať aj takto: „Existujú nepriatelia?“ Ale myslím skutočných nepriateľov. Skutočným nepriateľom nie je niekto, kto sa k vašej nevôli dostáva pravidelne k moci, pretože mu svoj hlas vo voľbách dalo veľa ľudí. To je človek, kto-

ALAIN BADIOU

rý vás ako predstaviteľ štátu znechucuje, pretože by ste na jeho mieste radšej videli jeho volebného protikandidáta. A vyčkáte na svoj čas, možno päť, možno desať rokov, možno viac. Nepriateľ je niekto iný – je to jednotlivец, ktorému odmietate tolerovať, aby rozhodoval o čomkoľvek, čo sa vás týka. Existujú teda skutoční nepriatelia, alebo nie? Od toho by sme mali začať.

V politike ide o veľmi dôležitú otázku, na ktorú rýchlo a radi zabúdame. Pokiaľ ide o lásku, otázka nepriateľa je jej úplne cudzia. V láske existujú prekážky, imanentné drámy, ale v skutočnosti v nej nie sú žiadni skutoční nepriatelia. Mohli by ste namietat: „A čo môj sok či sokyňa? Človek, ktorého môj milovaný uprednostňuje pred mnou?“ To je však niečo úplne iné. V politike boj proti nepriateľovi predstavuje akciu. Nepriateľ je súčasťou samotnej podstaty politiky. Skutočná politika identifikuje svojho skutočného nepriateľa. Avšak sok alebo sokyňa stoja úplne mimo, nie

CHVÁLA LÁSKY

sú súčasťou definície lásky. Toto je hlavný bod, v ktorom sa vôbec nezhodnem s tými, ktorí sa domnievajú, že žiarlivosť je základným prvkom lásky. Najvýznamnejší zo zástancov tejto teórie je Proust, pre ktorého je žiarlivosť skutočným, intenzívnym, diabolským obsahom milostnej subjektivity. Podľa môjho názoru ide len o variáciu teórie skeptických moralistov. Žiarlivosť je umelo vytvoreným parazitom, ktorý sa na láske priživuje a k jej definícii nijakým spôsobom neprispieva. Musí snáď každá láska, skôr než sa začne, skôr než je vyznaná, určiť soka či sokyňu, ktorí stoja mimo nej? To v žiadnom prípade! Práve naopak – imanentné ťažkosti spojené s láskou, vnútorné protirečenia na „scéne s dvomi“ sa môžu vyskytnúť a odvíjať od imaginárnej alebo skutočnej tretej strany – soka či sokyne. Ťažkostí lásky nepramenia z existencie identifikovaného nepriateľa. Sú súčasťou procesu – kreatívnej hry rozdielnosti. Nepriateľom lásky nie je žiadny

ALAIN BADIOU

sok, ale sebeckto. Mohol by som povedať: „Najväčším nepriateľom mojej lásky, tým, ktorého musím poraziť, nie je nikto iný, len ja sám – ja, ktorý uprednostňujem identitu pred odlišnosťou, ktorý radšej presadzujem svoj svet, akoby som ho mal nanovo vnímať cez optiku odlišnosti.“

Láska je asi aj vojna...

Nesmieme zabúdať na to, že ako mnoho procesov hľadania pravdy, nie je ani proces lásky vždy pokojný. Láska so sebou prináša desivé hádky, skutočné utrpenie a odlúčenie, ktoré môžeme, ale nemusíme zvládnuť. Treba uznať, že láska môže byť najbolestnejšou skúsenosťou v subjektívnom živote jednotlivca. Preto niektorí svoju reklamu zakladajú na „poistení proti všetkým rizikám“. Už som spomínal, že ľudia pre lásku umierajú. Páchajú vraždy a samovraždy. V skutočnosti láska na svojej úrovni nie je o nič pokojnejšia než revolučná politika.

CHVÁLA LÁSKY

Pravda sa nerodí v ružových záhradách. Nikdy! Láska má tiež vlastný režim proti-rečení a prudkých vášní. Rozdiel však spočíva v tom, že v politike sa musíme naozaj konfrontovať s otázkou nepriateľov, zatiaľ čo v láske ide o drámu. Drámu imanentnú, vnútornú, v ktorej neidentifikujeme nepriateľa, ktorá je však niekedy podnetom na konflikt medzi identitou a odlišnosťou. Milostné drámy sú tým najostrejším konfliktom medzi identitou a odlišnosťou.

Je napriek všetkému možné priblížiť lásku a politiku bez toho, aby sme sklzáli k moralizovaniu súvisiacemu s politikou lásky?

Existujú dva politické či politicko-filozofické pojmy, ktoré možno na čisto formálnej úrovni prirovnať k dialektike lásky. V prvom rade je to pojem „komunizmus“, ktorý zahŕňa myšlienku, že kolektív je schopný integrovať všetky mimopolitické rozdiely. Ľudia by nemali byť vylúčení

z účasti na politickom procese komunistického typu len preto, že sú takí alebo onakí, narodili sa tu alebo pochádzajú odinakiaľ alebo hovoria jedným či druhým jazykom, respektíve ich ovplyvnila iná kultúra, a to rovnakým spôsobom, ako nie sú samotné identity prekážkou pri vytváraní lásky. Politický rozdiel s nepriateľom je však, ako povedal Marx, „nezmieriteľný“. A to v procese lásky nemá ekvivalent.

A potom je tu pojem „bratstvo“. „Bratstvo“ je najnejasnejšie z troch slov republikánskeho hesla. O „slobode“ môžeme diskutovať, ale v princípe chápeme, o čo ide. Rovnako sme dospeli k celkom presnej definícii „rovnosti“. Ale čo znamená „bratstvo“? Nepochybne sa spája s otázkou rozdielov, ich priateľskej koexistencie v rámci politického procesu, pričom zásadnou hranicou je konfrontácia s nepriateľom. A tento pojem možno zahrnúť do internacionalizmu, pretože ak je kolektív skutočne schopný prijať rovnosť, znamená to, že

CHVÁLA LÁSKY

je schopný začleniť aj tie najextrémnejšie rozdiely a vo veľkej miere obmedziť moc identity.

Na začiatku nášho rozhovoru ste hovorili o kresťanstve ako o „náboženstve lásky“. Skúsme sa pozrieť na prítomnosť lásky vo veľkých ideológiách. Akým spôsobom sa podľa vás kresťanstvu podarilo uchopiť neobyčajnú moc, ktorú má láska?

Myslím si, že v tomto ohľade pripravil pôdu kresťanstvu judaizmus. V Starom zákone je láska tak na deskriptívnej, ako aj preskriptívnej úrovni vo veľkej miere prítomná. *Pieseň lásky*, teda *Pieseň piesní*, je bez ohľadu na svoj teologický význam najsilnejšou oslavou lásky, aká kedy vznikla. Samotné kresťanstvo je najlepším príkladom využitia sily lásky v rámci transcendentálnej koncepcie univerzálneho. Kresťanstvo hlása: „Ak sa milujete navzájom, celé spoločenstvo lásky dôjde ku koneč-

ALAIN BADIOU

nému zdroju všetkej lásky, ktorý je samotným božským transcendentnom.“ Prichádza s myšlienkou, že prijatie milostnej skúsenosti, skúsenosti s druhým, pohľadu zdvihnutému k druhému, prispieva k láske najvyššej, ktorá je láskou, za ktorú vdáčíme Bohu a zároveň láskou, ktorú nám Boh prináša. A samozrejme, to je geniálna myšlienka! Kresťanstvu sa podarilo pre svoju cirkev – svoj obraz štátu – uchopiť moc, ktorá mu napríklad umožnila dosiahnuť prijatie utrpenia v mene vyšších záujmov spoločenstva, a nielen v záujme prežitia jednotlivca.

Kresťanstvo dokonalým spôsobom pochopilo, že v zjavnej neistote lásky je niečo, čo nemožno zredukovať na túto náhodilosť. A tak, a práve to je problém, ju hneď povýšilo na úroveň transcendentálna. Ja tiež tento univerzálny prvok považujem za súčasť lásky. Ale kresťanstvu sa nejakým spôsobom podarilo povýšiť ho a nasmerovať na transcendentálnu moc. Ide o ideál,

CHVÁLA LÁSKY

ktorý bol čiastočne prítomný už u Platóna v Idei dobra. Ide o prvú a brilantnú manipuláciu moci lásky, ale tú teraz musíme vrátiť späť na zem. Chcem tým povedať, že musíme ukázať, že láska naozaj má univerzálnu moc, ale že je len príležitosťou na to, aby sme sa tešili z pozitívnej, kreatívnej afirmatívnej skúsenosti s odlišnosťou. Nepochybne je tu ten Druhý, ale bez „všemojúceho druhého“, bez „veľkého druhého“ z transcendentálna. V konečnom dôsledku náboženstvá o láske nehovoria. Pretože ich zaujíma len ako zdroj intenzívnosti, subjektívneho stavu, ktorý len ona dokáže vytvoriť, aby túto intenzitu nasmerovali k viere a cirkvi a prostredníctvom tohto subjektívneho stavu prinútili prijať božskú zvrchovanosť. Dôsledkom je, že kresťanstvo nahrádza oddanou, pasívnou, poddajnou láskou, lásku zápasiacu, ktorej chválu tu spievam, ten pozemský výtvar zrodenia nového sveta z rozdielnosti a postupne vydobyté šťastie. Láska, ktorá kľáčí na kole-

nách, pre mňa nie je láskou, napriek tomu, že láska v nás niekedy vyvolá takú vášeň, že sa milovanej bytosti odovzdáme.

S Antoinom Vitezom ste spolupracovali na jeho slávnom naštudovaní Saténovej črievice.³ Majú úvahy o láske od autora Poludnia životov⁴, presiaknuté kresťanstvom, čo povedať dnešným ľuďom, ktorí sa už vo väčšine prípadov ku kresťanstvu nehlásia?

Claudiel je veľkým dramatikom lásky. Hry *Saténová črievica* a *Poludnie životov* venoval výlučne tejto téme. Čo však v Claudelových hrách nájdeme dnes, keď nás už priamo nezaujímajú spoločenstvo svätých, odmeny za dobré skutky a spasenie po

---

³ Vrcholné dielo Paula Claudela z roku 1929 (konečná verzia 1944) je symbolickým náboženským mystériom. V slovenčine ako *Hry*, preklad Karol Strmeň, Divadelný ústav, 2007. (pozn. prekladateľky).

⁴ Dramatický a poetický obraz rôznych podôb lásky. *Hry*, preklad Michaela Jurovská, Divadelný ústav, 2007. (pozn. prekladateľky).

CHVÁLA LÁSKY

smrti? Spomínam si len na vetu zo záveru *Poludnia životov*: „Vzdialení od seba, nikdy neprestávame ťažiť jeden druhého, naplníme snád' svoje sužované duše?“ Claudel osobitne zdôrazňuje skutočnosť, že láska vždy prekoná nemožné „Vzdialení od seba, nikdy neprestávame ťažiť jeden druhého...“ Prísne vzaté, láska nie je príležitosťou, ale skôr prekonaním niečoho, čo sa zdá nemožné. Existuje ako niečo, čo nemá žiadny zmysel bytia, čo vám nikdy neponúkli ako možnosť. Čo je ďalší dôvod, prečo je reklamná kampaň na zoznamovaciu stránku Meetic zavádzajúca. Zakladá sa totiž na tom, že preskúmate všetky možnosti z ponuky a vyberiete si tú najlepšiu, aby ste sa mohli tešiť láske bez rizika. Ale tak to v živote nefunguje! Nie je to ako v rozprávkach, kde si pytači nestíhajú kľúčky podávať. Láska začína, keď sa prekročí hranica nemožného a Claudel je veľkým básnikom nemožného, pretože častým motívom jeho diel je zakázaná žena. Zároveň sa však

ALAIN BADIOU

u Claudela prejavuje istá zaujatosť, keďže nemožnosť je relatívna, pretože je pozemská. Mám pocit, že u neho sú to skôr dve scény s dvomi, a nie jedna. V prvej ide o skúsenosť s nemožnosťou lásky na zemi. V druhej o to, keď sa dvaja zmieria vo ve-smíre viery.

Fascinujúce sú najmä jeho úžasné poetické mechanizmy, ktoré využíva na to, aby moc prvej scény obohatila druhú. A o tom je kresťanstvo. Propaguje sa prostredníctvom pozemskej moci lásky, keď vyhlasuje: „Áno, niektoré veci sú nemožné napriek tomu, že láska je mocná, ale nestrachujte sa, pretože to, čo je nemožné tu na Zemi, nemusí byť nemožné po smrti.“ Elementárna, ale veľmi silná propaganda.

Táto potreba vrátiť lásku späť na zem, presunúť sa od transcendentného k imanentnému, bola ústrednou myšlienkou historického komunizmu. Akým spôsobom by obnovenie komunistickej hypotézy prispelo k znovu vynájdeniu lásky?

CHVÁLA LÁSKY

Už skôr som hovoril o tom, čo si myslím o používaní slova „láska“ v politike a ako je to rovnako zavádzajúce ako jeho používanie v náboženstve. Čo je však napriek tomu zaujímavé je, že tu tiež máme dočinenia s transcendentálnou silou, ktorá uchopuje moc lásky. Už to nie je Boh, ale strana a prostredníctvom nej jej najvyšší predstaviteľ. Výraz „kult osobností“ vystihuje tento druh kolektívneho presunu lásky na politického činiteľa. A básnici neboli výnimkou, spomeňte si na Éluardove chválospevy na Stalina, Aragonove hymny za návrat Maurica Thoreza do Francúzska po tom, čo ochorel... Kult samotnej strany však považujem za ešte zaujímavejší. V tom prípade sú opäť príznačné Aragonove slová: „Moja strana mi vrátila farby Francúzska“ atď. Vzápätí v nich cítime milostný podtón. Či už tie slová napísal pre stranu alebo svoju milenkú Elsu Trioletovú, sú si veľmi podobné. Je skutočne poučné všimnúť si, ako sa zo strany, o ktorej sme si mohli mys-

lieť, že je len prechodný nástroj na emancipáciu robotníckej triedy a ľudovej vrstvy, stal fetiš. Nechcem si z toho robiť žarty – bola to doba politických vášní, v ktorých nemožno pokračovať, ktoré dnes musíme vnímať kriticky, bolo to však intenzívne obdobie a jeho verní stúpenci sa rátali na milióny. Čo však musíme povedať, pretože sa rozprávame o láske, je, že láska a politická vášeň by sa nikdy nemali miešať. Problémom politiky je zvládnutie nenávisti, nie lásky. A nenávisť je vášňou, ktorá nevyhnutne vedie k otázke nepriateľa. Inými slovami, v politike, kde existujú nepriatelia, je jednou z úloh organizácie, nech už by ňou bolo čokoľvek, ovládnuť, či naozaj zničiť, následky nenávisti. Čo neznamená, že musí „kázať lásku“. Avšak hlavným intelektuálnym problémom, ktorému čelí, je poskytnúť čo najobmedzenejšiu a najpresnejšiu možnú definíciu politického nepriateľa. A nie, ako to bolo takmer počas celého minulého storočia, definíciu vág-

CHVÁLA LÁSKY

nejšiu a rozvláčnejšiu, ako si kto dokázal predstaviť.

Bolo by lepšie lásku oddeliť od politiky?

Veľká väčšina súčasných mysliteľov sa snaží oddeliť, čo bolo nesprávne spojené. Definícia nepriateľa musí byť zvládnuteľná, obmedzená, zredukovaná na minimum a rovnako aj lásku ako jedinečné dobrodružstvo hľadania pravdy treba oddeliť od politiky. Keď hovorím o komunistickej hypotéze, chcem len naznačiť, že budúce formy politiky emancipácie musia byť súčasťou obnovenia, opätovného potvrdenia komunistickej myšlienky, ideálu sveta, ktorý nie je podriadený hrabivosti súkromného vlastníctva, sveta voľného združovania a rovnosti. Na to môžeme využiť nové filozofické nástroje a celkom početné lokalizované politické skúsenosti, v ktorých sa uplatnilo inovatívne myslenie. V takomto rámci bude jednoduchšie vynájsť lásku

ALAIN BADIOU

nanovo ako uprostred kapitalistického šialenstva. Pretože si môžeme byť istí, že v takomto šialenom prostredí sa nemôže pokojne vyvíjať nič, čo je nesebecké. A láska, ako koniec koncov akýkoľvek iný proces hľadania pravdy, je zo svojej podstaty nesebecká – jej hodnota spočíva v láske samotnej a presahuje bezprostredný sebecký záujem dvoch jednotlivcov, ktorí ju tvoria. Význam slova „komunizmus“ sa priamo nevzťahuje na lásku. V každom prípade toto slovo otvára láske nové možnosti.

Existuje však ďalšia možná dimenzia začlenenia lásky do komunistickej politiky. Sú to príbehy o láske počas štrajkov či iných pohybov a zmien v spoločnosti. Často túto dimenziu zdôrazňujete, keďže umožňuje prečinu lásky spojiť sa s prečinom danej chvíle. Čo je na týchto láskach v čase boja špecifické?

Tento aspekt udalostí ma zaujíma do takej miery, že som mu venoval významnú

CHVÁLA LÁSKY

časť svojich beletristických a dramatických textov. V mojej hre *Červená stuha*⁵ ide o príbeh odmeranej lásky brata a sestry vo všetkých podobách obrovského politického hnutia, ktoré zahŕňa boj za oslobodenie, štrajky, masové demonštrácie. V románe *Pokojný balvan*,⁶ v ktorom som po formálnej stránke vychádzal zo štruktúry Hugových *Bedárov*, sa na pozadí revolučnej fresky odohráva príbeh lásky šíitskeho robotníka Ahmeda Aazamiho s teroristkou Élisabeth Cathelyovou, potom príbeh jej syna Simona, ktorého si Ahmed po jej smrti adoptoval, zamilovaného do Claude Ogasawarovej, poetky a dcéry hlavného reakcionára. Vo všetkých týchto prípadoch sa nesnažím zdôrazniť podobnosť medzi láskou a revolučným zápalom, ale istý druh tajomného chvenia, ktoré sa objaví v najintímnejšom živote jednotlivca, medzi intenzitou, ktorú jeho existencia nadobud-

⁵ *L'Écharpe rouge*, 1979. (pozn. prekladateľky).

⁶ *Calme bloc ici-bas*, 1997. (pozn. prekladateľky).

ALAIN BADIOU

ne, keď sa postupne oddáva určitej myšlienke, a kvalitatívne odlišnou intenzitou, ktorú vytvára zápas s inakosťou v láske. Sú ako dva hudobné nástroje, ktoré sa odlišujú v tónine a sile, ktoré však záhadne súzvučia, keď ich do jedného diela spojí veľký hudobník. Dovoľte mi, aby som sa k niečomu priznal. Rozhodne som v týchto textoch akýmsi spôsobom zhodnotil a preskúmal svoj život počas „červených rokov“, od mája 1968 do osemdesiatych rokov. V tomto období som nadobudol politické presvedčenie, ktorému som zostal verný, pričom jedno z jeho možných mien je aj „komunizmus“. Ale rovnako som si v tom čase vytvoril štruktúru svojho budúceho života, vystavanú na istým spôsobom nadobro definovaných procesoch lásky. To, čo v tejto oblasti prišlo neskôr, som vnímal cez optiku tejto inšpirácie a jej trvalej povahy. Ako som už spomínal, viera v lásku a politické presvedčenie je niečo, čoho by sa človek nemal nikdy vzdať. Bola to naozaj

CHVÁLA LÁSKY

***

chvíľa, keď môj život medzi láskou a politikou našiel hudobnú tóninu, v ktorej znela harmonická hudba.

VI LÁSKA A UMENIE

V Storočí⁷ analyzujete text Andrého Bretona s názvom Arkán 17⁸ a poukazujete na to, že 20. storočie bolo úžasným obdobím na podporu lásky ako metafory pravdy. Ale čo má André Breton na mysli, keď si v Rozpustnej rybe praje zredukovať „umenie na jeho najjednoduchšie vyjadrenie, konkrétne lásku“?⁹

Hlavným projektom surrealizmu, ktorý sme spomínali na začiatku, bolo naplniť Rimbaudov príkaz znovuvynájdenia lásky. A pre surrealistov bolo toto nové vynájdenie lásky neporušiteľným umeleckým, existenciálnym a politickým gestom. Medzi týmito tromi nerobili žiadne rozdiely.

---

⁷ *Le siècle*, Seuil, 2005. (pozn. prekladateľky).

⁸ *Arkán 17*, Dauphin, 1996. (pozn. prekladateľky).

⁹ Súčasť Manifestu surrealizmu z roku 1924. *Česky Manifesty surrealismu*, Hermann a synové, preklad Jiří Pechar, Dagmar Steinová, 2005. (pozn. prekladateľky).

ALAIN BADIOU

Umenie je nesmierne podstatné a silné v tom zmysle, že poskytuje udalosti zadostučinenie. To môže byť dokonca jedna z možných definícií umenia - umenie na úrovni myslenia napĺňa udalosť. V politike udalosti triedi história a vždy *ex post*. Ale len umenie obnovuje, respektíve sa snaží úplne obnoviť ich prudkosť a silu. Len umenie nás prostredníctvom zmyslov vráti späť k stretnutiu, vzbure či demonštrácii. Umenie vo všetkých svojich formách je úžasnou reflexiou udalosti ako takej. Dobrá mal'ba zachytáva prostredníctvom prostriedkov, ktoré sú jej vlastné, niečo, čo nemožno zredukovať na to, čo zobrazuje. Prichádza k latentnej udalosti, ktorá sa, môžeme povedať, prediera cez to, na čo sa pozeráte. Breton nám pripomína, že z tohto hľadiska je umenie veľmi úzko spojené s láskou, keďže láska je momentom, keď sa udalosť prederie cez plátno existencie. To vysvetľuje takzvanú *l'amour fou*. Pretože láske nemožno stanoviť žiadne pravidlá. Pre lásku neexistuje zákon.

CHVÁLA LÁSKY

Okrem toho umenie často prezentovalo asociálny charakter lásky. Koniec koncov nie nadarmo sa hovorí, že „milenci sú na tomto svete sami“. Len oni jediní poznajú tú odlišnosť, prostredníctvom ktorej vnímajú svet. Surrealizmus povyšuje *l'amour fou* na silu udalosti, ktorá sa vymyká všetkým zákonom. Myslenie inšpirované láskou je zároveň myslením, ktoré vzniká mimo akéhokoľvek poriadku, v protiklade k mocnému poriadku zákona. Surrealisti v ňom našli zdroj naplňajúci ich túžbu po poetickej revolúcii jazyka. Mal by som zdôrazniť, že aj revolúcie existencie. Z tohto hľadiska ich nesmierne zaujímali láska a sexualita ako princíp, možná podpora revolúcie existencie. Naopak ich veľmi málo zaujímali veci, ktoré pretrvali. Predovšetkým doviedli k dokonalosti myšlienku lásky ako nádhernej básne o stretnutí. Napríklad v románe *Nadja*, ktorý veľkolepým spôsobom ilustruje poetiku neistého a záhadného stretnutia, z ktorého sa po chvíli

ALAIN BADIOU

zrodí *l'amour fou*. Samotné stretnutie je v skutočnosti protikladom všetkého, čo je vopred premyslené, nie však na úrovni trvania či v nejakej dimenzii večnosti. Hoci niektorí filozofi tvrdia, že práve chvíľa je večnosťou. Táto myšlienka vznikla už v starovekom Grécku a jediným možným časovým rozmerom večnosti bola chvíľa. A to Bretonovi dalo za pravdu. Prirodzene vo chvíli zázračného stretnutia sa ukrýva príslub večnosti lásky, hoci ja sa snažím naznačiť, že koncepcia lásky je menej zázračná a viac reálna, pretože je vytváraním večnosti v rámci času, skúsenosťou dvoch, ktorí lásku vytvárajú bod po bode. Pripúšťam zázrak stretnutia, ale ak je izolovaný, ak ho nenasmerujeme k prácnemu vytváraniu pravdy, ktorá sa tvorí pomaly a postupne, zostáva uväznený v surrealistickej poetike. Slovo „prácny“ tu musíme vnímať ako pozitívne. Láska je prácou, nie je len zázrakom. Musíte byť ostražitý, mať sa na pozore – musíte byť zajedno so

CHVÁLA LÁSKY

sebou a s tým druhým. Musíte premýšľať, konať a meniť. A potom vás nepochybne čaká šťastie, ktoré je odmenou od začiatku ukrytou v celom tom snažení.

Preto je zvláštne, že sa, pokiaľ ide o lásku, často odvolávate na Samuela Becketta. O Beckettovi by sme len veľmi ťažko povedali, že by bol autorom šťastných príbehov. Akým spôsobom jeho texty, známe pre svoj nihilizmus a pesimizmus, podľa vás prispievajú k „scéne s dvomi“, ktorá je láskou?

Ako som povedal, v literatúre o láske sa veľmi zriedka stretávame s príbehmi o tom, ako láska trvá v čase. Je to až zarážajúce. Vezmite si napríklad divadlo. Ak sa pozeráte na hry, v ktorých sa zobrazuje zápas mladých milencov s despotizmom rodinného prostredia, čo je klasická téma, všetky môžete označiť Marivauxovým názvom *Vítazstvo lásky*. Podľa tejto schémy množstvo hier rozpráva príbeh o tom, ako

ALAIN BADIOU

títo mladí ľudia, často s pomocou služobníctva či iných komplicov, prelstia rodičov a nakoniec dostanú to, čo chcú, teda manželstvo. Ide o víťazstvo lásky, ale to nie jej trvanie. Toto sú hry, ktorých hlavnou zápletkou je stretnutie. Významné diela, majstrovské romány sú často vystavané okolo nemožnosti lásky, okolo skúšok, ktorými musí prejsť, tragickosti, jej zániku, odlúčenia, konca atď. Ale o jej šťastnom trvaní sa veľa príbehov nerozpráva. Dokonca by sme mohli povedať, že na tému manželského života nikdy nič veľkolepé nevzniklo. Skrátka je to tak, že manželstvo je pre umelcov inšpiráciou len málokedy.

A práve v textoch Samuela Becketta, ktorý je taký známy pozorovateľ zúfalstva, nemožnosti, nachádzame priliehavé príbehy o tom, ako láska pretrvá – Beckett je totiž tiež vyznávačom tvrdohlavosti lásky. Napríklad jeho hra *Šťastné dni*, ktorá je príbehom starej dvojice. Vidíte len ženu, muž sa plazí mimo javiska, všetko okolo nej

CHVÁLA LÁSKY

postupne vädne a hnije, ona sama sa postupne prepadá do zeme, ale hovorí: „Aké šťastné dni to boli!“ A povie to preto, že je tam stále láska. Láska je ten silný, nemený prvok, ktorý bol kostrou jej na pohľad nešťastného života. Láska je silou ukrytou v tom nešťastí. V nádhernom krátkom texte s názvom *Dost'* Beckett rozpráva o ceste veľmi starého páru v krajine, ktorá je hornatá a zároveň je púšťou. Je to príbeh lásky, vytrvalosti týchto dvoch starých ľudí, ktorý vôbec nezakrýva zúbožený stav ich tiel, monotónnosť ich existencie, narastajúce ťažkosti v sexuálnom živote atď. V texte sa o tom všetkom hovorí, ale príbeh sa odohráva na pozadí najvyššej úžasnej sily lásky a vytrvalosti, ktorá ju pomáha vytvárať.

Ked' už ste spomenuli dramatické umenie, rád by som zmienil vašu celoživotnú záľubu a lásku, ktorou je divadlo. Skôr než ste napísali trilógiu o Ahmedovi, v ktorej na scénu

ALAIN BADIOU

privádzate akéhosi novodobého Skapina, sám ste si v mladosti v Molièrových Skapinových šibalstvách zahrali hlavnú úlohu. Ako by ste opísali svoju nehynúcu lásku k divadlu?

Môj dlhodobý vzťah k divadlu je veľmi komplikovaný. Možno je to dokonca silnejšia väzba, ako mám k filozofii. Láska k filozofii prišla neskôr, pomalšie a oveľa ťažšie. Keď som bol mladý a stál som na javisku, bol som, myslím, fascinovaný tým, že časť jazyka a poézie sa takmer nevysvetliteľným spôsobom spája s telom. Možno bolo divadlo už vtedy pre mňa metaforou toho, z čoho sa neskôr stala láska, pretože divadlo predstavuje tiež moment, v ktorom sa myšlienka a telo stávajú nerozoznatelnými. Sú vystavené jedno druhému takým spôsobom, že ich nemožno rozlíšiť a povedať: „Toto je telo. Toto je myšlienka.“ Zmiešavajú sa, jazyk zasahuje telo presne tak isto, ako keď niekomu povie: „Ľúbim ťa.“

CHVÁLA LÁSKY

Hovoríte to niekomu, kto stojí a dýcha pred vami, ale tieto slová adresujete aj niečomu, čo nie je možné zredukovať na obyčajnú materiálnu existenciu, niečomu, čo je absolútne a v rovnakom čase vonku aj vo vnútri tejto existencie.

A to je to, čo bolo pri svojom vzniku aj divadlo – akési myslenie vnútri tela, stelesnená myšlienka. Ako vieme, v divadle sa skúša. „Ešte raz,“ hovorí režisér. Myšlienka sa do tela nedostáva jednoducho. Jej vzťah k priestoru a pohybu je zložitý. Musí byť spontánna a zároveň dobre vopred premyslená. A to sa stáva aj v láske. Túžba je mocná hneď, ale láska si vyžaduje starostlivosť a veľa opakovaní a skúšok. Láska pozná potrebu opakovania. Hovorí: „Povedz mi ešte, že ma ľúbiš.“ A častejšie: „Povedz to krajšie.“ A túžba znovu vzplanie. V pohladieniach, ak ruky milovanej bytosti vedie láska, počujete tie slová – ešte, ešte – v tej chvíli je fyzické gesto umocnené naliehavosťou slova, neustále obno-

ALAIN BADIOU

vovaným vyznaním. Vieme, že v divadle je kľúčová téma lásky ako hry, ktorá je presne o vyznaniach. Divadlo mám tak veľmi rád aj preto, že táto dráma lásky, táto úžasná hra lásky a náhody naozaj existuje.

Túto filozofiu vyznáva aj dramaturg Antoine Vitez, ktorý naštudoval vašu operu na hudbu Georgesa Aperghisa Červená stuha, ktorá mala premiéru v roku 1984 na festivale v Avignone. Napísal vtedy: „Presne to som vždy chcel priviesť na javisko, ukázať prudké zápasy medzi myšlienkami a spôsob, akým sú schopné ovládať a mučiť telo.“ Súhlasíte s ním?

Úplne. Viete, portugalský básnik Fernando Pessoa niekde hovorí: „Láska je myšlienka.“ Ide o veľmi protirečivé tvrdenie, pretože o láske sa vždy hovorilo ako o tele, túžbe a pocite, nikdy nie ako o rozume a myšlienke. A on hovorí, že „láska je myšlienka.“ A ja si myslím, že má pravdu.

CHVÁLA LÁSKY

* * *

Verím, že láska je myšlienkou a že vzťah medzi tou myšlienkou a telom je celkom výnimočný a vždy, ako povedal Antoine Vitez, poznačený prudkosťou, ktorej sa nemožno vyhnúť. A tieto prudké vášne prežívame priamo v živote. Je absolútnou pravdou, že láska môže ovládnuť naše telo a spôsobiť tie najkrutejšie muky. Láska, ako vieme z pozorovania, neplynie ako rovná, pokojná rieka. Nikdy nesmieme zabúdať na desivé množstvo prípadov, keď láska ľudí doviedla k vražde či samovražde. Láska zobrazovaná v divadle nie je len, či dokonca výlučne, sexuálnou fraškou či nevinnou romancou, rovnako je tragédiou, odmietnutím a zúrivosťou. Vzťah divadla a lásky je tiež skúmaním priepasti, ktorá oddeľuje jednotlivcov a opisom krehkého charakteru mosta, ktorý stavia lásky medzi dva brehy samoty. Vždy sa musíme vrátiť k otázke, aká myšlienka sa prejavuje vo vzťahu dvoch tiel rôznych pohlaví. A rovnako sa musíme opýtať, a to súvisí

s vašou predchádzajúcou otázkou, o čom by hovorilo divadlo, keby neexistovala láska. Hovorilo by, a v minulosti už veľmi zdĺhavo hovorilo, o politike. A tak môžeme povedať, že divadlo je láska a politika a vo všeobecnejšej rovine, že je priesečníkom týchto dvoch. Prelínanie lásky s politikou je jednou z možných definícií tragédie. Ale láska k divadlu je nevyhnutne láskou k láske, pretože bez príbehov o láske, bez zápasu o jej oslobodenie z pút rodinných zákonov, divadlo veľa neznamená. Klasické komédie, napríklad od Molièra nám v zásade rozprávajú o tom, ako dvaja mladí ľudia, ktorí sa náhodne stretli, musia prekaziť manželstvo, ktoré vopred dohodli ich rodičia. Najbežnejším, najzobrazovanejším konfliktom na javisku je zápas náhodne zrodenej lásky s neúprosným zákonom. Presnejšie, ide o boj mladých ľudí, ktorým pomáhajú proletári (otroci a služobníctvo) proti starým, za ktorými stoja cirkev a štát. A teraz poviete: „Sloboda zvíťazila, dohod-

CHVÁLA LÁSKY

nuté manželstvá už neexistujú – dvojice sú čistým stvorením lásky.“ Nebol by som si tým istý. Sloboda? Aká sloboda? A za akú cenu? Áno, to je tá skutočná otázka – akú cenu láska zaplatila za svoje zdanlivé víťazstvo v zápase o slobodu?

Nie je vo vašej láske k divadlu aj láska k spoločenstvu, kolektívu a divadelnému zboru, keďže ste kedysi žili v divadelnej spoločnosti medzi hercami a technikmi? Nie je v tej láske k divadlu kúsok bratstva?

Ale áno, táto láska tu je, samozrejme. Divadlo je spoločenstvom, estetickým vyjadrením bratstva. Práve preto tvrdím, že v tomto ohľade je na divadle niečo komunistické. V tomto prípade pod slovom „komunistický“ rozumiem to, že všetko spoločné prevažuje nad sebestvom, spoločný úspech je dôležitejší než osobný záujem. A keď už sme pri tom, aj o láske by sme mohli povedať, že je komunistickou

ALAIN BADIOU

za predpokladu, že podobne ako ja akceptujete, že skutočným predmetom lásky je vytváranie dvojice, a nie obyčajné uspokojenie jednotlivcov, ktorí ju tvoria. Ďalšia z možných definícií lásky – minimalistický komunizmus.

Ale vráťme sa k divadlu, vždy ma zarazí skutočnosť, že divadelná spoločnosť, ktorá cestuje s predstavením, je takou krehkou skupinou. Mám na mysli naozaj smutné situácie, keď sa po derniére spoločenstvo rozpadá – boli ste na turné, mesiac spolu žili a potom, náhle, si idete každý vlastnou cestou. Divadlo prináša aj takéto rozchody. Koniec tohto bratstva, ktoré sa vytvorilo počas spoločných predstavení, je často veľmi smutný. Určite to poznáte: „Toto je moje telefónne číslo. Ozvi sa niekedy, dobre?“ Ale nikto sa neozve. Je koniec a každý si ide svojou stranou. A otázka rozchodu je v láske taká dôležitá, že by sme pokojne mohli povedať, že láska je úspešným zápasom s odlúčením. Milostné spoločenstvo je tiež

CHVÁLA LÁSKY

veľmi zraniteľné a tiež potrebujete oveľa viac než len telefónne číslo, aby ste ho mohli udržiavať a rozvíjať.

A aká je láska k divadlu zvnútra? Z pohľadu herca, ktorým ste kedysi boli a ktorým by ste snád' ešte chceli byť a ešte raz si zahrať niektorý z monológov z Dôvtipného Ahmeda alebo Ahmeda Filozofa?

Je to jedinečná láska, ktorá od vás žiada, aby ste svoje telo vložili do služby jazyka, služby myšlienok. Ako viete, každý filozof je hercom, nech by sa mu akokoľvek priecili hry a predstieranie. Na verejnosti sme rozprávali už od čias našich starovekých predkov. Vo filozofii je prvok odhaľovania sa, ktorým je orálny rozmer filozofie zachytenej telom vo chvíli prenosu. Toto bol bod môjho sporu s Jacquesom Derridom, ktorý bojoval proti orálnosti a zastával písané slovo napriek tomu, že sám odohral niekoľko výborných predstavení. Filozofi sú

ALAIN BADIOU

veľmi kritizovaní za to, že sú čarodejníkmi, ktorí ľudí opantávajú neprirodzenými prostriedkami a zvádزajú ich zo správnej cesty k nepravdepodobným tvrdeniam. V Knihe V. Platónovej Ústavy (tejto obrovskej knihy, ktorej úplný a veľmi odlišný „preklad“ pripravujem) je dosť prekvapujúca pasáž. Sokrates začne definovať skutočného filozofa. A potom veľmi náhle akoby zmenil tému. Tu je moja verzia tejto pasáže (Sokrates hovorí):

„Musím vám pripomenúť niečo, čo si musíte veľmi živo pamätať? Keď hovoríme o objekte lásky, predpokladáme, že milenec tento objekt miluje v jeho celistvosti. Jeho láske nedovoľujeme vybrať si len jednu časť a odmietnuť druhú.“

Dvaja mladí ľudia pôsobia zarazene.

Amantha sa rozhodne vyjadriť ich zmätenie: „Sokrates, aké je spojenie medzi touto odbočkou k láske a definíciou filozofa?“

„Ach, naša zamilovaná dievčina! Neschopná pochopiť, že ako povedal portugalský básnik

CHVÁLA LÁSKY

Fernando Pessoa – láska je myšlienka. Počúvajte, kto lásku nepochopí ako východisko, nikdy nezistí, o čom je filozofia.“

Je to pravda a starého majstra by sme mali poslúchnuť. Musíme začať s láskou. My filozofi nemáme až toľko prostriedkov. Ak by nás pripravili o prostriedky zvädzania, naozaj by nás odzbrojili. A byť hercom je to isté! Je to zvädzanie v mene niečoho, čo je na konci pravdou.

NA ZÁVER

Chcel by som sa vrátiť k láske, ktorú treba nanovo vynájsť a chrániť. V knihe Čo vlastne znamená Sarkozy? tvrdíte, že znovuvynájsť lásku by mohlo byť jedným z bodov odporu voči obscénnosti trhu a súčasnému politickému zmätku ľavice. Ako podľa vás môže byť láska formou odporu voči svetu, ktorý symbolizuje francúzsky prezident?

Mám pocit, že je veľmi dôležité vnímať Francúzsko ako krajinu revolúcií a zároveň aj ako krajinu reakcionárstva. Ide o dialektický prvok v chápaní Francúzska. Často o tom polemizujem s mojimi priateľmi zo zahraničia, pretože mám pocit, že stále veria mýtu o úžasnom Francúzsku, ktoré je vždy len na krôčik od revolučných inovácií. A tak boli úplne prirodzene zvolením Sarkozyho dosť zdesení... Hovorím im, že si vytvárajú takú históriu Francúzska, v ktorej bezprostredne za sebou defilujú osvie-

ALAIN BADIOU

tenský filozofi, Rousseau, Francúzska revolúcia, jún 1848, Parížska Komúna, Ľudový front, odboj, oslobodenie a máj 1968. To všetko je v poriadku. Ale každá minca má dve strany – reštaurácia Bourbonovcov v roku 1815, Versailles, „sväté spojenectvo“ ľavice a pravice počas prvej svetovej vojny, Pétain, hrôzostrašné koloniálne vojny... a Sarkozy. Existujú teda dve navzájom prepletené histórie Francúzska. Kedykoľvek vypuknú nepokoje spojené s revolučným nadšením, stretnú sa s posadnutou reakciou. A mám pocit, že z tohto hľadiska je ohrozená aj láska.

Okrem toho sa láska vždy spájala s historickými udalosťami. Romantizmus v láske sa viaže na revolúcie 19. storočia. André Breton patril k Ľudovému frontu, odboju a protifašistickému hnutiu. V máji 1968 vypukla revolúcia sexuálneho a milostného experimentovania. Keď je však atmosféra ponurá a reakcionárska, na program dňa sa vracia presadzovanie identity. Môže

CHVÁLA LÁSKY

mať rôzne podoby, ale vždy ide o identitu. A Sarkozy v tomto ohľade nijako nezaostával za svojimi predchodcami. Terč číslo jeden – robotníci zo zahraničia. Jeho nástroj – neludská, represívna legislatíva. Už sa o to pokúsil aj v čase, keď bol ministrom vnútra. V používanom diskurze sa francúzska identita zamieňa za identitu západnú. Nemá žiadny problém predviesť malú koloniálnu scénu o „africkom človeku“. Reakcionársky projekt je vždy obranou „našich hodnôt“ a hádzaním ľudí do formy globálneho kapitalizmu, ktorý má predstavovať jedinú možnú identitu. Témou reakcie je vždy brutálny odkaz na identitu v akejkol'vek podobe. A teraz, keď logika identity víťazí, láska je v ohrození. Spôsob, akým ju priťahuje odlišnosť, jej sociálny rozmer a jej divoká, či dokonca prudká povaha sú ohrozené. Oni propagujú lásku bez rizika, ktorá je v súlade so všetkými bezpečnostnými opatreniami. Preto je teraz potrebné, aby sme bránili subverzívny

ALAIN BADIOU

a heterogénny vzťah lásky k zákonu. Na tej najminimálnejšej úrovni zamilovaní ľudia rozdielnosti dôverujú, nepodozrievajú ju. Reakcionári vždy v mene identity nedôverujú odlišnosti – je to ich všeobecné filozofické východisko. Ak sa však my chceme rozdielom a ich vplyvom otvoriť, aby sa z celého sveta stalo spoločenstvo, potom sa jednotlivci musia snažiť lásku ochraňovať. Kult identity a opakovania je nutné spochybniť láskou toho, čo je odlišné, jedinečné, neopakovateľné, nestále a cudzie. V roku 1982 som v knihe s názvom *Teória subjektu* napísal: „Láska je to, čo nikdy nevidíte dvakrát.“

Podobne aj vo filme Chvála lásky Jeana-Luca Godarda, ktorého titul inšpiroval názov nášho rozhovoru a ktorý je kinematografickým dielom vo forme kantáty, sa spájajú láska s odbojom...

Samozrejme! Súčasťou Godardových filmov, nech už sa odohrávajú v akomkoľvek

CHVÁLA LÁSKY

"OTTO"

historickom období, je vždy niečo, čo autor považoval za bod vzdoru a tvorby a vo všeobecnosti všetko, čo si v jeho očiach zaslúžilo vstúpiť do kompozície obrazu. Myslím, že je pre neho dôležité rozdeliť lásku medzi silnú, puritánsku koncepciu sexuality a skutočné milostné pnutie, ktoré oveľa častejšie nachádza u žien, a tak všetci muži v jeho filmoch čelia problému, ako sa buď stať jeho súčasťou, alebo prijať v tomto ohľade autoritu žien. Pracoval som s ním na jeho najnovšom filme, v ktorom si možno zahrám úlohu filozofa prednášajúceho na luxusnej výletnej lodi, alebo aj nie, pretože ktovie, čo tento umelec nakoniec spraví so všetkým tým materiálom, ktorý nakrútil. Obdivujem jeho jedinečnú precíznosť a náročnosť. A že takmer vždy mu ide o lásku. Napriek tomu, pokiaľ ide o puto medzi láskou a odbojom, tá melanchólia, ktorou je v Godardovi všetko podfarbené, nás rozdeľuje. Cítim sa nevyliciteľne vzdialený tomuto subjektívnemu pohľadu, dokonca i vtedy, keď ide o lásku.

ALAIN BADIOU

Pramení fascinácia celebritami, týmito novými božstvami televízneho Olympu, podľa vás, výlučne zo sklamania z politiky alebo je dôkazom príťažlivosti príbehov o láske, ktoré ukazujú, že ľudia poznajú intenzitu lásky?

Existujú dve vysvetlenia tohto fenoménu. Keď sa na to pozrieme z politického hľadiska, veľmi rýchlo zistíme, že ide o klamstvo. Zabávate a ohurujete ľudí príbehmi, ktoré odvádzajú ich pozornosť od toho, čo je naozaj dôležité. Čo už by z politického hľadiska mohlo byť zaujímavé na tom, že Carla nahradila Céciliu? Samozrejme, úplne nič. Môžete sa však pozornosť venovanú týmto udalostiam pokúsiť vysvetliť inak, a to tak, že sa opýtate: prečo to funguje? Dôvodom musí byť generický záujem o príbehy o láske. Lásky vyšších vrstiev sa vždy dramatizovali pre spotrebu obyčajných smrteľníkov. Prečo? Aj na túto otázku existujú dve možné odpovede. Možno jednoducho

CHVÁLA LÁSKY

povedať, že je to univerzálnosťou lásky – aj Sarkozy môže trpieť, keď zúfalo čaká na esemesku, ktorá nikdy nepríde. Ak zmeníte meradlo veci, ak sa presuniete od politických právd k pravde lásky, aj z vášho politického nepriateľa sa môže stať niekto ako vy, čo síce nie je úžasné, ale aspoň je to uspokojivé. Láska, ktorá dokáže do istej miery potrápiť kráľa, ho spája so sluhom. Na tejto úrovni je aj sluha kráľom. To je tá romantická stránka života – láska je vždy vo vzduchu. Ale máme tu aj druhé vysvetlenie – zjavná obyčajnosť v prežívaní citov dokazuje, že títo muži, kráľ, prezident, vodca, otec národov nie sú až takí nezvyčajní. Tiež im možno nasadiť parohy. A teda neexistuje žiadny zásadný dôvod, aby sme ich obdivovali alebo sa ich báli. A sme späť pri politike, teda prinajmenšom pri jej základnej, subjektívnej rovine.

Ako sme už povedali, v politike existujú nepriatelia, a preto sa nebudeme zaoberať tým, či sa trápia pre lásku. Oni nás takým

ALAIN BADIOU

niečím nikdy nepoctia! Ak sme všetci aspoň trochu politicky uvedomelí, musíme si povedať, že nie je naším problémom, či Sarkozyho podvádza manželka, alebo nie. Ale rovnako by sme si mali povedať, že nás viditeľnosť lásky zaujíma, a to na úrovni rozptýlených znalostí o cnostiach lásky, na úrovni, ktorú okrem iného upevnilo aj kresťanstvo. Táto viditeľnosť je súčasťou bezhraničného priestoru, kde sa aj z nečistých materiálov tvorí politická odvaha, ktorá vychádza z postoja, že politickí nepriatelia nie sú nadprirodzeného pôvodu a nemajú žiadnu všetko presahujúcu moc. Premýšľam – aby som sa neznižoval k sarkozyovskej priemernosti – nad príkladom prudkej, jemnej lásky z francúzskej histórie, ktorá v čase Frondy spojila regentku Annu Rakúsku s tým geniálnym, skorumpovaným a prefíkaným politikom Mazarihom. Z pohľadu povstalcov bola táto láska hroznou prekážkou (regentka nikdy neopustí svojho muža) a v ľudových polemi-

CHVÁLA LÁSKY

kách bola zásadným prvkom, pretože Mazarina vykresľovala ako perverzné prasa. Nemyslím, že sa to dá povedať lepšie, ale medzi láskou a politikou existuje len veľmi voľná väzba, akási jemná pavučina či zakázaný prechod, ktoré dokáže vysvetliť len divadlo. Komédia? Tragédia? Oboje. Milovať znamená prekročiť samotu a pustiť sa do zápasu so všetkým na tomto svete, čo dokáže ozvláštniť našu existenciu. V tom svete vidím prameň šťastia, ktorý vytryskuje z toho, že som s niekým iným. Zo slov „lúbim ťa“ sa stáva vyznanie, ktoré vypovedá o tom, že na tomto svete jestvuje takýto prameň, ktorým si pre mňa ty. Vo vode, ktorá z neho tryská, vidím našu blaženosť, a tvoju ako prvú.. Ako v básni od Mallarmého, vidím ako

*Sa vo vlne staneš
svojou nahou extázou*

**ALAIN BADIOU: CHVÁLA LÁSKY
(ROZHOVOR S NICOLASOM TRUONGOM)**

Vydal ARThur, s.r.o., Bratislava 2012

Vydavateľstvo INAQUE.sk

www.inaque.sk

Vytlačil Expresprint, s.r.o.

Prvé vydanie

Copyright © Flammarion, Paris, 2009

© Alain Badiou, Nicolas Truong, 2009

© Translation Aňa Ostrihoňová, 2012

ISBN: 978-80-970906-6-1

Alain Badiou sa narodil v Rabate v Maroku v roku 1937 a patrí medzi popredných francúzskych filozofov. Pôsobí ako profesor na European Graduate School vo Švajčiarsku a venuje sa otázkam bytia, pravdy a subjektu. Politicky ho ovplyvnil najmä rok 1968, kedy dospel k ľavicovému presvedčeniu. Z jeho prác boli do češtiny preložené *Co vlastne znamená Sarkozy?* a *Svätý Pavel*. Okrem politicko-filozofických esejí sa venuje aj písaniu prózy, drámy a filmovej i literárnej kritiky.

Nicolas Truong je spisovateľ a novinár, pravidelný prispievateľ francúzskeho denníka *Le Monde*.